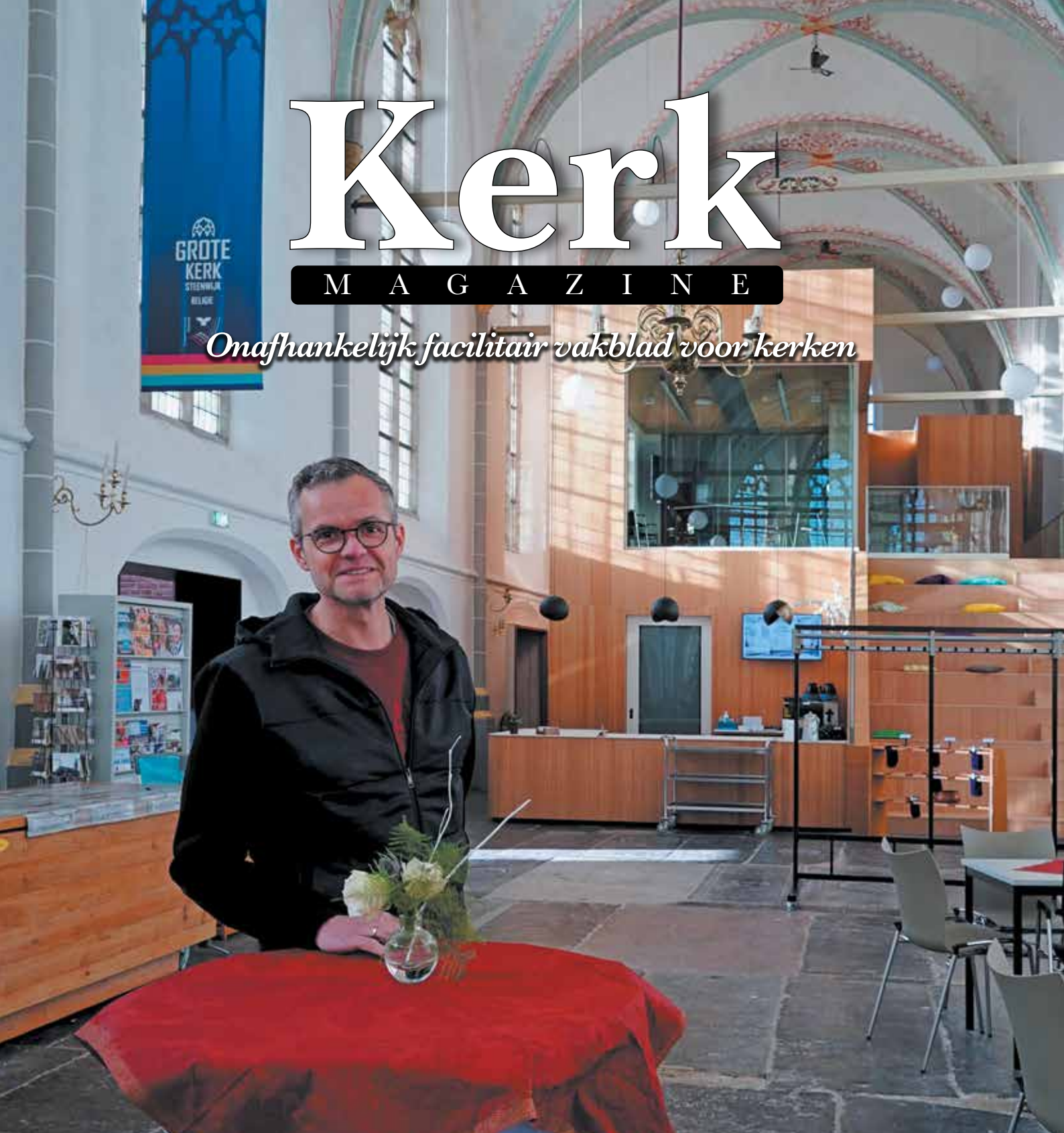

Kerk

M A G A Z I N E

Onafhankelijk facilitair vakblad voor kerken

Kerk voor de stad, stad voor de kerk Verbouwing van de Grote of Sint Clemenskerk Steenwijk

Goed geluid in de Dorpskerk van Boskoop • Kaader Kerkadvies en De Kathedraaldenkers over kerkenvisies •
CO₂-voetafdruk: meten, verminderen, compenseren • De Zalen van Zeven verhuurt Utrechtse kerken •
Cuyperskapel in Veghel brandt af • Orgelkids wint erfgoedprijs • Oude Groninger Kerken versterkt • Baptisten
Enschede: dak er af, bollen er in • Fleringe koopt haar kerk terug • Infraroodstralers
zonder licht besparen op gas • Nieuwbouw- en verbouwnieuws van Breda tot en met Wierum.

Kerkomroep.nl: uw kerkdienst in beeld en/of geluid

- Diensten beschikbaar via: tablet, smartphone, TV en computer
- Live en uit Archief
- Gratis App
- Oók voor gebruik met Chromecast
- Oók voor gebruik met AppleTV
- Oók voor gebruik met HumaxTV+ H3

De kerk dichtbij, maak verbinding!

Jouw kerk ook op kerkomroep.nl?

Ga naar www.kerkomroep.nl en meld je vandaag nog aan!

www.kerkomroep.nl · info@kerkomroep.nl

Kerkomroep.nl is het distributieplatform van sIKN.

Kerkomroep.nl

Mediastreaming

Uw eigen kerk in huis!

Full HD
1080

sIKN verbindt

- Verbindt mensen thuis met de kerk
- Mediastreaming
- Geluid én beeld
- Van alleen geluid tot Full HD

Meer weten over mediastreaming van sIKN?
Bezoek onze website www.sikn.nl of bel 0182 - 750 520.

Wel zo vertrouwd! sIKN blijft verbinden

4

Kerk voor de stad, stad voor de kerk

Twee 'dozen' van bamboe verschenen in de middeleeuwse Grote of Sint Clemenskerk in Steenwijk tijdens een verbouwing die het middeleeuwse gebouw weer bij de tijd bracht. Met een sluitende begroting.

Boskoop

De geluidsinstallatie in de Dorpskerk van Boskoop was er een van het type 'houtje-touwtje'. Die tijd is voorgoed voorbij: "Ik geniet er nog elke zondag van dat het zo mooi is geworden."

8

Metten, verminderen, compenseren

Het klimaatprogramma van de wereldwijde milieubeweging van christenen A Rocha presenteert de 360°carbon. Hiermee kunnen plaatselijke kerken berekenen wat hun CO₂-voetafdruk is.

12

Kerkenvisie

Kaader Kerkadvies en De Kathedraaldenkens zijn in heel Nederland betrokken bij het maken van kerkenvisies. Over aanleiding, nut en noodzaak van een blauwdruk voor de toekomst van kerkgebouwen.

16

Zalen van Zeven

Overall in Nederland verhuren kerken hun kerkzalen en andere zaalruimtes. In Utrecht verzorgt De Zalen van Zeven de verhuur van drie kerken. Van hun doordachte aanpak valt veel te leren.

34

Kerkenbeheer actueel

Cuyperskapel in Veghel brandt af, actie voor het behoud van de Sint Victorkerk in Noordwijkerhout, katholieke kostersdag in Apeldoorn, oude Groninger Kerken zijn versterkt en het dorp Fleringe koopt haar kerk terug.

37

Baptisten Enschede

Op 13 mei 2000 maakte het dak van de Baptistengemeente aan de Spechtstraat in Enschede een sprongetje. Zo'n 500 meter verderop vond de vuurwerkkramp plaats.

45

Jaargang 14 – nr. 1 Februari 2023

Kerkmagazine verschijnt viermaal per jaar en wordt verspreid onder kerkrentmeesters, koster, beheerders etc. in alle kerken in Nederland.

Eindredactie Kees Posthumus

Medewerkers in dit nummer
Korstiaan van Vliet, Dick Vos,
Margot C. Berends, Marco van de Wetering

Uitgever Marco van de Wetering

Foto voorzijde

Grote of Sint Clemenskerk Steenwijk
Foto: Peter van der Terp

Advertentie exploitatie

ER-Communicatie
Ed Rothuis
T +31 (0)6 270 288 77
E info@er-communicatie.nl
I www.er-communicatie.com

Vormgeving

Origin Marketing Groep
Martine van der Peijl
E info@originmedia.nl
I www.originmedia.nl

Uitgever

Helderblauw BV
Postbus 209
3770 AE Barneveld
T 0342 712 512
E kerkmagazine@helderblauw.nl
I www.kerkmagazine.nl
KvK 08178996
BTW nr: 8197.23.393.B01

Adreswijziging

Wilt u een adreswijziging van uw kerk doorgeven?
Ga dan naar
www.helderblauw.nl/adreswijziging-kerken

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitaal of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2023 – Helderblauw, Barneveld

Kerk

MAGAZINE

Kerk voor de stad, stad voor de kerk

De middeleeuwse Grote of Sint Clemenskerk in Steenwijk is grondig gerenoveerd. Twee units in de middeleeuwse kerkruijnte maken bijgebouwen overbodig. Een zelfstandige stichting gaat het gebouw exploiteren. De begroting van de protestantse gemeente is weer sluitend.

Tekst en beeld: **Dick Vos**

In het westelijke deel van de zuidbeuk van de Grote Kerk in Steenwijk is een enorme ‘doos’ geplaatst. Deze unit herbergt diverse ruimten. Er is een riante vergaderzaal, met uitzicht op de kerkruijnte, en een jeugdhonk met comfortabele bankstellen op de eerste verdieping. Beneden is een ontmoetingsruimte met tafels in café-opstelling en een keuken waarin gekookt kan worden voor behoorlijke groepen. De zaaltjes achter de ontmoetingsruimte zijn gescheiden door een vouwwand. Zij kunnen desgewenst samengetrokken worden voor kringwerk of andere bijeenkomsten.

Kussentjes

De verdieping is bereikbaar via een riante trap waarop diverse kussentjes liggen. Al dan niet met een kop koffie, kunnen bezoekers erop plaatsnemen voor een onderonsje of om even tot zichzelf te komen. Wellicht mede hierdoor heet het bouwwerk inmiddels De Opgang. Voor degenen die minder mobiel zijn, is er een lift. De Opgang heeft een houten geraamte aan alle kanten is bekleed met bamboe. Bamboe heeft een lichte, warme uitstraling en het soortelijk gewicht van hout is relatief laag. Hoewel de kerkvloer verstevigd werd voor het ‘zalencentrum’ geplaatst

werd, mocht het geheel niet al te zwaar worden. Hiernaast heeft houtbouw minder invloed op de akoestiek van een ruimte.

Noordbeuk

In de noordbeuk van de kerk ligt een aantal enorme zeventiende-eeuwse grafstenen. Zij moesten plaatsmaken voor De Opgang en krijgen nog een nieuwe plek. Omdat ze behoorlijk veel reliëf hebben zijn ze ongeschikt als vloerdelen en worden ze waarschijnlijk ergens rechtop tegen een muur geplaatst.

In de noordbeuk is eveneens, achter een oude scheidingswand,

een tweede, veel kleinere unit met bamboe bekleding geplaatst. Hierin bevindt zich een modern geoutilleerde toiletruimte met vijf wc’s, een aantal urinoirs en een mindervalidentoilet. Deze voorziening is een must voor een gebouw dat ook grote evenementen wil faciliteren. Vergeleken met de situatie vóór de renovatie is dit een enorme verbetering. De kerk had slechts één wc en bij grote drukte werden mensen doorverwezen naar de toiletten in het kerkelijk centrum tegenover de kerk. En zelfs die ene wc was er nog niet zolang. Het toilet werd in 1981 geplaatst ten behoeve van de ontvangst van koningin Beatrix en prins Claus bij de heringebruikname van de kerk na de vorige restauratie.

Zuidmuur

Ten behoeve van De Opgang moest de ingang van de kerk in de zuidmuur over een afstand van twee steunberen naar het oosten verplaatst worden. Men wist op basis van foto’s dat daar ook de oorspronkelijk deur gezeten had. Dat werd bevestigd door graafwerkzaamheden die fundamente van een eerder portaal blootlegden.

Dit droeg eraan bij dat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed instemde met de verplaatsing. Wel moest duidelijk zichtbaar zijn dat het een moderne aanpassing is. Het nieuwe portaal, mét tochtsluis, heeft daarom een modern uiterlijk en lijkt los tegen de kerkmuur te staan. Een reep glas in het plafond zorgt voor licht en geeft zicht op de gotische buitenmuur van de kerk.

Van buitenaf oogt het portaal met deuren van glas open en vriendelijk. Veel uitnodigender dan de zware

houten deuren die de kerk in het verleden vooral afsloten voor passanten. In de toekomst zal naast het nieuwe portaal een klein terras worden ingericht. Voor de nieuwe units binnenin de kerk stelde de Rijksdienst eveneens dat duidelijk zou zijn dat ze om moderne toevoegingen zijn. Daarnaast moesten de units in de toekomst desgewenst zonder problemen verwijderd kunnen worden. Dat is de reden dat zij alleen verankerd in de vloer staan, los van de wanden.

Stichting

De verbouwing van de Grote of Sint Clemenskerk startte in januari 2022. In de zomer van dat jaar waren de dozen gereed en was de nieuwe ingang klaar. De maanden erna werd er opgeruimd en werden afrondende werkzaamheden verricht. Eind november werd de vernieuwde kerk officieel in gebruik genomen met een Open Huis en een concert. Aan de daadwerkelijke bouwwerkzaamheden was veel voorafgegaan, vertelt Peter van der Terp. In de jaren voor de verbouwing was hij voorzitter van de Protestantse Gemeente te Steenwijk. Later combineerde hij die functie met het voorzitterschap van projectgroep renovatie. Sinds kort is hij voorzitter van de Stichting Grote Kerk Steenwijk, die de niet-kerkelijke activiteiten in het gebouw coördineert.

Bij het samengaan van de gereformeerde kerk en de hervormde gemeente in 2011 was al afgesproken dat de inrichting van de Grote Kerk en het tegenovergelegen kerkelijk centrum De Klincke zouden worden aangepast. De financiering daarvan was mogelijk door de verkoop van het gereformeerde kerkgebouw, dat uiteindelijk vijfenhalve ton opbracht.

Architecten

Intussen vroeg de nieuwgevormde protestantse gemeente zich af wat ze in de toekomst aan faciliteiten en ruimte nodig dacht te hebben en wat de kosten van de exploitatie ervan zouden zijn. Van der Terp: “Naast een nieuw huis wilden we ook zó investeren dat we op termijn een sluitende begroting zouden hebben.” Onder meer op basis van gesprekken tijdens gemeentevenonden werd nagegaan hoeveel vierkante meters minimaal beschikbaar moesten zijn voor het gemeentewerk. Dat mondde uiteindelijk uit in een programma van eisen.

“Drie architecten hebben we toen uitgenodigd om op basis van onze eisen een plan te maken – tegen betaling, anders kun je zoiets niet vragen. Alle drie kwamen ze met een voorstel, dat ze hier in de kerk gepresenteerd hebben tijdens een bijeenkomst waarvoor alle gemeentelieden uitgenodigd waren. Die mochten aan het einde van de

avond aangeven welk idee hen het meeste aansprak.

Alle drie architecten constateerden dat het onverstandig was om De Klincke aan te houden. Met zoveel kubieke meters kerkruiimte was een apart bijgebouw eigenlijk niet nodig. Alle drie wilden ze de kerk daarom zó inrichten dat alles wat we wensten in het kerkgebouw zelf zou kunnen plaatsvinden.”

Rijksdienst

Het was het bureau van Adema Architecten uit Dokkum die met het idee kwamen om een aparte unit in de zijbeuk te plaatsen. “Daarmee zijn we verder gegaan. Tijdens vervolgvonden konden gemeenteleden meedenken en meetekenen aan de plannen. De doos heeft op papier zo ongeveer overal gestaan tot hij zijn plek vond onder het orgel, over de hele breedte van de westwand.”

Dat vond de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed niet zo’n goed idee. Positief was dat de dienst niet tegen een unit in de kerk was, maar voorwaarde was dat het middenschip

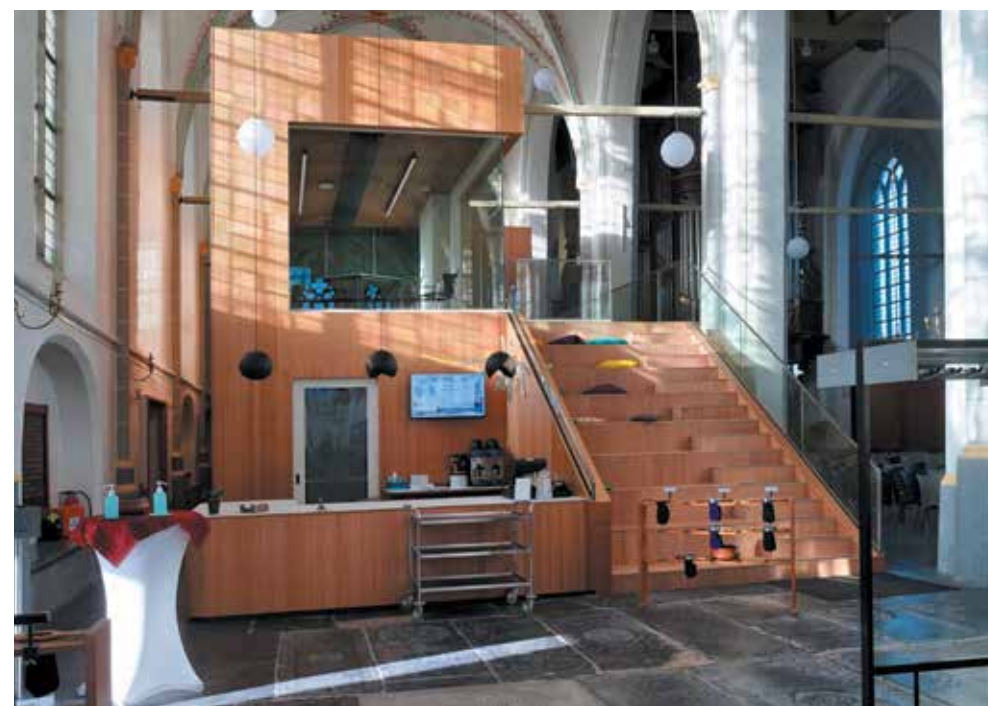
echt intact moest blijven. Dat leidde ertoe dat, binnen de richtlijnen van de Rijksdienst, uiteindelijk werd uiteindelijk tot twee units tegen de westwanden van beide zijbeuken.

Lokale ondernemers

De renovatie werd uitgevoerd door lokale ondernemers, aangestuurd door een capabele vrijwilliger uit de kerk. Alles bij elkaar bedroegen de kosten uiteindelijk 1,4 miljoen euro, wat vrijwel geheel met eigen geld gefinancierd is. De kerk had nog enig vermogen. Omdat de gemeente terugging van drie predikanten naar één werden twee pastorieën verkocht. De opbrengst van de gereformeerde kerkgebouw werd aan de renovatie besteed, naast de uiteindelijke opbrengst van kerkelijk centrum De Klincke. Kleine provinciale subsidies werden verkregen voor onderzoek in de aanloop van het project en de restauratie van de grafzerken. De plaatselijke stichting Fancy Fair droeg met ruim een ton bij aan de bouw van het nieuwe portaal.

Kerk voor iedereen

De kerk moet vanaf nu in Steenwijk de centrale plek worden voor kunst, cultuur, educatie en religie. “Het idee is: de kerk is het hart van de stad”, legt Van der Terp uit. “Kerken werden destijds middenin het centrum gebouwd, maar wij hebben ze vooral dichtgedaan. Dat moet veranderen. Ons doel is eigenlijk: als de winkels open zijn, zijn wij ook open. Als centrale ontmoetingsplek en ook als kerkelijke gemeenschap. Je moet hier gewoon kunnen binnen

lopen om bijvoorbeeld een praatje te maken met de predikant.”

Tegelijk moet de kerk de plek worden waar concerten en culturele en educatieve activiteiten voor een breed publiek plaatsvinden. Daaruit moeten inkomsten komen ten behoeve van het onderhoud van het gebouw. Daaraan draagt dan de hele plaatselijke bevolking bij. “Dat hadden we in 2016 al afgesproken. Het onderhoud van het gebouw moest tot nu door de kerkleden opgebracht worden. Dat lukte allang niet meer, en hun kerkelijke bijdragen zou je ook liever willen gebruiken voor activiteiten waarvoor je kerk bent.

Tegelijk moet je een dergelijk centrum niet met vrijwilligers uit de kerk willen runnen. Dan gebeurt dat op een kerkse manier, snel een beetje truttig, en krijgt het geheel nooit het cachet van een theater. Als kerk wacht je gewoonlijk tot iemand je belt voor het gebruik van de kerk. Als je grote evenementen binnen wilt halen, moet het echt professioneler. Daarom is de Stichting Grote Kerk Steenwijk

opgericht. We hebben inmiddels de stoelen vervangen. Het podium is verplaatsbaar gemaakt. Er komen kwalitatief betere camera’s voor opnames en er wordt gewerkt aan een nieuw verlichtingsplan.”

Bachconcerten

Sinds de zomer heeft de stichting al meer dan twintig activiteiten binnengehaald, aldus Van der Terp. Hij heeft er alle vertrouwen in dat de belangstelling blijvend is. “Koren vinden dit een fantastische kerk, bij hun concerten zit het hier vol. Er zijn een paar grote Bachconcerten gepland en de belangstelling is groter dan verwacht. We hebben in Steenwijk ook een theater, maar daar zit je allemaal op een rijtje. Hier kun je een staande receptie organiseren. De gemeente Steenwijkerland heeft hier inmiddels een kennismakingsdag voor nieuwe inwoners gehouden. De Business Club komt hier voor een Prinsjesdagontbijt en we hebben al twee uitvaarten gehad van mensen die niets met het instituut kerk hebben.” Het gaat niet allemaal niet vanzelf,

benadrukt Van der Terp. Er moet hard aan getrokken worden. Relaties zijn belangrijk en voor de organisatie van projecten is de hulp van een freelance zakelijk leider ingeroepen. Er moet nog veel meer structuur aangebracht in de activiteiten, maar gelukkig staat er geen druk op. Het stichtingsbestuur heeft geen financiële taakstelling en voorsnog zijn alle opbrengsten winst voor de kerk, die gebruikt kan voor het onderhoud en aanvullende investeringen in de faciliteiten. Het gevolg is wel dat de begroting van de protestantse gemeente inmiddels weer sluitend is.

De Steenwijkers zijn trots op hun kerkgebouw, maar niet alle Steenwijkers hebben iets met het geloof. Het plan is om een stichting Vrienden van de Grote Kerk op te richten. In ruil voor jaarlijkse donaties die ten goede komen aan de instandhouding van het gebouw, zal aan vrienden bijvoorbeeld enige korting gegeven worden wanneer ze deelnemen aan activiteiten die de Stichting Grote Kerk Steenwijk organiseert.

Gemeente: www.grotekerksteenwijk.nl
Architect: www.adema-architecten.nl

Goed geluid in Boskoop

De geluidsinstallatie in de Dorpskerk van Boskoop was er een van het type ‘houtje-touwte’. Die tijd is voorgoed voorbij: “Ik geniet er nog elke zondag van dat het zo mooi is geworden.”

Tekst en beeld: **Margot C. Berends**

Het samengaan van wijkgemeenten kan gepaard gaan met een verlies van kerkleden. Dat geldt zeker wanneer één kerkgebouw, in dit geval de Boskoopse Zijdekerk, net is gesloten en kerkleden de overstap niet kunnen of willen maken.

Als dan het geluid in de overgebleven kerk (de Dorpskerk) te wensen over laat, is actie dringend gewenst. “Je moet voorkomen dat mensen afhaken omdat ze niet kunnen volgen wat er gezegd wordt”, zegt Peter van ’t Hoff, actief vrijwilliger in de Protestantse Gemeente Boskoop.

Studiootje

De oude geluidsapparatuur in de Dorpskerk bevond zich in een studiootje, een kamertje dat te bereiken is via de gang tussen de koffiezaal en de kerkruimte.

Van ’t Hoff: “Je moest het geluid regelen met een schuifje. Het lastige was echter dat je niet direct kon horen hoe het in de kerk klonk. In de koffiezaal hing een luidsprekertje, dus daar kon je even snel gaan luisteren of het goed was. Of de koster kwam zeggen dat het harder of zachter moest. Als er gezongen werd, moest het schuifje gauw naar beneden. Maar de grootste motivatie om de installatie te vervangen was dat deze niet meer afgeregeld kon worden.” Ook niet ideaal is de akoestiek in de monumentale kerk zelf. Het galmt er nogal. De firma Backstage verrichtte metingen en adviseerde welke speakers waar opgehangen en neergezet moesten worden. Zij leverden de complete geluidsinstallatie.

Van ’t Hoff, trots: “Toen het eenmaal klaar was, hebben we de firma Peutz laten meten om te ontdekken of we nog iets aan de akoestiek moesten

laten doen. Die bevestigde dat het geluid goed ingeregeld was en alles tippietoppie klopte. Peutz adviseerde ook ‘platen’ tegen de achter- en de zijwand, om de galm nog verder te verminderen. Dat is de volgende stap die nog uitgewerkt moet worden.”

Lessenaar

Een gemeentelijk dat goed kan timmeren en er duidelijk lol in had, maakte een keurige lessenaar met een kastje voor de apparatuur.

“De lessenaar staat iets verhoogd achter in de kerk, zodat de beeld- en geluidswerkers een goed overzicht hebben. Bovendien kun je er dan de kabels onder kwijt. Op de lessenaar staat ook de mobiele apparatuur voor de kerkomroep-opnames. Die was aangeschaft voor de Zijdekerk. Daar werd alles in het begin na de dienst keurig in een koffer achter slot en grendel gezet. Ook was bewust voor mobiele apparatuur gekozen omdat die gemakkelijk kon meeverhuizen, als de fusie een feit zou zijn.

Nu staat de koffer permanent open en klaar voor gebruik op de lessenaar. ‘Als iedere zondag weer alle plugjes aangesloten zouden moeten worden, kan er wel eens iets verkeerd gaan.’

Verder staat er eenzelfde geluidsbedieningskastje als de koster bedient vanuit de kerkbank, maar dan

uitgebreider. De koster bedient alleen de spraak, dus hij regelt welke microfoon uit of aan is. “Als dat soms mis gaat, kunnen de mensen vanachter de lessenaar ingrijpen.”

“

Ik heb een 3d-printer thuis staan, dus dat is zó gepiept

Ducker

Daarnaast zit in het geluidsbedieningskastje op de tafel de bediening van de ducker, van het geluid van de laptop, de cd-speler en de balkonluidspreker. Een ducker is een voorziening die ervoor zorgt dat de microfoons uitgaan op het moment dat het orgel speelt. Om de ducker te laten werken, hangt er een microfoon in het orgel. Op het moment dat die gaat spelen, gaan automatisch de andere microfoons uit.

Van ’t Hoff: “Dat wil zeggen: als het orgel te zacht klinkt of als er een bandje speelt, werkt dat niet. Dat is altijd opletten, want dan moet alles handmatig bediend worden. Soms

is het juist andersom: dan heeft de predikant samen met het orgel een solootje en moet je hem of haar juist wel horen zingen. Dan moet de ducker uitgeschakeld worden. Verder zorgen wij ervoor dat de luidsprekers op het balkon aangaan als er mensen zitten. Die staan standaard uit, anders galm je overbodig geluid de kerk in als er niemand zit.”

Naast de diverse luidsprekers her en der in de kerk, is gekozen voor twee subwoofers. Dat zijn luidsprekers die de bastonen weergeven en zo voor een mooi vol geluid zorgen. Hier staan zij staan links en rechts bij het podium, keurig in een uitgezaagd gat. Dezelfde timmerman van de lessenaar maakte er de bekisting omheen.

Peter van ’t Hoff maakte de behuizing van de bedieningskastjes voor de microfoons overigens zelf. “Ik heb een 3d-printer thuis staan, dus dat is zó gepiept.’ Achter de lessenaar zit ook altijd iemand die de beamer verzorgt.

“

Als er ooit een kabeltje bij moet, trekken we die er zo bij.

Of al die techniek niet moeilijk te bedienen is? Nee hoor. Iedereen met inzet kan het leren.”

Hoe krijg je de kabels van het liturgisch centrum naar de apparatuur áchter in de kerk?

Van ’t Hoff: “De kabels komen het podium binnen rechtsachter op het podium, onder een rooster. Vandaar gaan de kabels onder het podium door naar de verschillende onderdelen. Tussen het podium en de plek waar de kerkbanken beginnen, zijn de tegels er uitgehaald, daar hebben we de kabels ingegraven tussen het gruis en het beton. Kijk, je ziet het nog, ik moet ze nog opnieuw voegen. ➤

DORPSKERK

BATHMEN

Kerken hebben vandaag de dag niet enkel een religieuze functie. Ze worden ook ingezet voor culturele, maatschappelijke en kunsthistorische evenementen. Wij adviseren u graag bij uw keuze voor meubilair tijdens alle waardevolle momenten in uw kerk.

casala®

showroom
Rolweg 10
4104 AV Culemborg
0345 51 73 88
info@casala.com

WWW.CASALA.COM

Bij de eerste bank begint een koof, een uitsparing, met het oog op de verwarmingsbuizen die onder alle kerkbanken lopen. Daar zitten nu twee mantelbuizen bij, waardoorheen we de kabels getrokken hebben. We dachten: als er ooit een kabeltje bij moet, trekken we die er zo bij. Maar dat gaat mooi niet meer lukken. De buis zit toch te vol en een kabel loopt niet keurig netjes recht. Het touw waarmee we een nieuwe kabel wilden trekken, liep vast.”

Er zit nog een tweede rooster in het podium waar een verdeelblok in zit. Als er een bandje speelt, halen de spelers dat tevoorschijn en prikken ze hun microfoontjes erin.

“Er lopen geen losse draden meer door de kerk, dus je krijgt geen struikelverhalen.”

Veel werk is door gemeenteleden zelf verricht: zagen, timmeren, tegels lichten, kabels trekken, 3d-prints maken. Is er zoveel technische kennis? Van 't Hoff: “Wat de een niet weet, weet de ander. Zo hadden we een

VGA en een HDMI voor de laptop. De huidige laptops hebben geen VGA meer. Gelukkig was er iemand die er helemaal in opging om dit op te lossen. Als iemand daar lol in heeft, moet je dat gelijk aanmoedigen.”

Het was al met al best een stevige klus, maar dank zij de velen die meegewerkt hebben is het resultaat prachtig, zegt Van 't Hoff: “Ik geniet er nog elke zondag van dat het zo mooi is geworden.”

“

*Ik geniet er nog elke
zondag van dat het zo
mooi is geworden*

“

*Wat de een niet weet,
weet de ander*

Gemeente: www.pgboskoop.nl
Installatie: www.backstageav.nl
Akoestiek: <https://peutz.nl>

Verminder wat je kunt. En compenseer de rest.

Stap 1: breng in beeld wat de CO₂-uitstoot van de kerk is.

Stap 2: onderzoek hoe je deze uitstoot omlaag kunt brengen.

Stap 3: compenseer de rest door verantwoorde projecten financieel te ondersteunen.

Tekst: Kees Posthumus | Beeld: Climate Stewards, Veraniek Veldstra

Rebecca vult een waterfilter in Uganda

Onlangs lanceerde Climate Stewards, het klimaatprogramma van de wereldwijde milieubeweging van christenen A Rocha, de 360°carbon. Hiermee kunnen plaatselijke kerken berekenen wat hun CO₂-voetafdruk is. Veraniek Veldstra is projectmedewerkster bij Climate Stewards. “Wij proberen mensen bewust te maken van klimaatverandering en onze invloed hierop. Ons motto is: verminder wat je kunt en compenseer de rest.”

Je moet eerst berekenen wat je CO₂-voetafdruk is.

Veldstra: “Dat kan met de 360°carbon of CO₂calculator voor kerken. De thematiek rond uitstoot is vrij complex. Om het werkbaar te houden hebben we het zo eenvoudig mogelijk gemaakt. Wij kijken daarbij vooral naar de categorieën die het meest bijdragen aan uitstoot, zoals energie en vervoer.

Bij energie staan de gegevens op de jaarafrekening: hoeveel gas en elektriciteit verbruikt de kerk? Een kubieke meter gas veroorzaakt 2,4 kg CO₂ en zo kun je uitrekenen op hoeveel uitstoot jouw verbruik neerkomt.

Veraniek Veldstra

Bij vervoer ligt dat lastiger. De voornaamste component bestaat uit hoe mensen naar de kerk komen: te voet, op de fiets, met de auto, met openbaar vervoer. Om dat in beeld te brengen kun je onder de kerkgangers een enquête houden, die een goed uitgangspunt kan zijn voor een voortgaand gesprek over duurzaamheid.

Denk verder aan de koffie en thee die je na de mis of kerkdienst schenkt. Die komt per vliegtuig ergens vandaan. Jouw kopje thee zal niet het grootste aandeel zijn aan de voetafdruk, maar er worden in de kerk duizenden koppen thee en koffie geschonken. Of denk aan de maaltijden die je in de kerk serveert. Vlees bij het eten vergroot de voetafdruk. Welke materialen gebruikt het kerkelijk bureau? Welke energie vraagt de website? Welke grondstoffen zijn nodig om het kerkblad te drukken?”

Dat lijkt behoorlijk wat werk.

“Je hoeft niet alle gegevens in te vullen, als je dat niet wilt of wanneer je de data niet hebt. Alles doen geeft het meest complete beeld, maar is inderdaad veel werk. Wat helpt is dat we 360°carbon zo hebben opgebouwd dat je er met verschillende mensen tegelijk aan kunt werken. De een berekent wat het gasverbruik is, de andere berekent wat de zondagse samenkomst aan vervoersuitstoot geeft. Vele handen maken lichter werk.”

Een paar weken na het gereedkomen van 360° hebben ruim veertig kerken een account aangemaakt.

Als je weet wat je uitstoot is, probeer je deze omlaag te brengen.

“Voor de concrete tips om de uitstoot te verminderen werken we samen met GroeneKerken. Zij hebben op hun website een schat aan informatie verzameld, waar kerken direct mee aan de slag kunnen. Zo staat onder de tab ‘Energie en klimaat’ een waslijst aan maatregelen en tips. Na een jaar kun je de calculator opnieuw invullen en zien of je uitstoot effectief verminderd is. Zo zie je de vooruitgang die je maakt en hoeveel minder je hoeft te compenseren.”

Dat is stap 3: compensatie van de uitstoot. Dat is vaak een onoverzichtelijk gebeuren, bijvoorbeeld bij vliegreizen.

Veldstra: “Niet bij ons. Wij ondersteunen kleinschalige projecten en werken daarbij samen met partners van A Rocha in Ghana, Uganda en Peru. Wij kennen die mensen, het is één familie. Dat helpt enorm. Daarnaast werken we ook met betrouwbare partners in Tanzania, Nepal en Kenia. Al onze projecten zijn uitgebreid doorgelicht en geverifieerd door onderzoeksbureau Aster Global, die het als een robuust systeem betitelt.

Onze projecten gaan om meer dan ergens een bos aanplanten, dat voelt snel als afkoop. Wij kijken ook naar hoe het project lokale mensen kan helpen in hun levensonderhoud, gezondheid en biodiversiteit. Soms worden aangeplante bomen verbrand om de bijen te verjagen en de honing uit de nesten te halen. Organiseer je bijenkasten, dan kunnen de bijen en de bomen blijven, terwijl mensen de honing kunnen gebruiken of verkopen. Die honing smaakt ook lekkerder dan de rokerige honing uit verbrande bomen.

Ander voorbeeld: organiseer hooikisten, zodat voedsel langzaam kan garen met een minimum aan fossiele brandstof. Nog een voorbeeld: waterfilters, waardoor je het water niet eerst hoeft te koken om het te gebruiken als drinkwater, om jezelf te wassen of de was te doen.”

Bieden jullie zekerheid over een effectieve compensatie?

“Wij werken binnen onze projecten zo goed en zo transparant mogelijk. Als mensen er vragen over hebben, beantwoorden wij die altijd zo snel en goed mogelijk. Daar kunnen we ons voordeel mee doen. Onze collega’s in het Verenigd Koninkrijk verbazen zich erover hoeveel kritische vragen wij krijgen. Dat zijn ze daar helemaal niet gewend. Het is blijkbaar typisch Nederlands. Het is goed om kritisch te blijven op dit soort compensatieprojecten. Wie wil, zou er al te gemakkelijk misbruik van kunnen maken. Ik weet dat onze projecten gewoon goed zijn.”

“

Ik weet dat onze projecten gewoon goed zijn

GroeneKerken

Carla Dik-Faber is projectleider GroeneKerken. Zij is enthousiast over de 360° carbon. “Veel kerken en geloofsgemeenschappen willen zich inzetten voor Gods mooie schepping. ➤

“

De CO₂-calculator is een goed instrument voor kerken

De CO₂-calculator is een goed instrument voor kerken om in kaart te brengen wat hun CO₂-uitstoot is. Als kerken weten waar zij CO₂ uitstoten, kunnen zij ook stappen zetten om die uitstoot te verminderen. Op die manier kun je als kerk bijdragen aan een betere, rechtvaardige wereld. En ben je een voorbeeld voor je gemeenschap van gelovigen.”

De tool die door Climate Stewards werd ontwikkeld en is vanaf nu in het Nederlands beschikbaar. In het Verenigd Koninkrijk wordt deze tool al volop gebruikt en werken er inmiddels 1200 kerken mee. 360°carbon is te vinden op de website www.360carbon.org/nl-nl.

Jacob bij een boomaanplant
project in Kenia

Kerkverwarming

Aangepaste Techniek voor u kerk

MAHR

Heizung
Klimatechnik
seit 1841

- _ individuele oplossingen voor verwarmings en klimaat techniek
- _ duurzame concepten gecombineerd met en laag mogelijk behoefte aan energy
- _ eigen productie op maatwerk en service uit een hand
- _ bijzonder Know-How van klimaat controle en **verwarming van kerken**
- _ MAHR-Actherm® – eigen regeltechniek voor individuele oplossingen.
- _ vrijblijvend en competent advies door onze medewerkers in heel Europa

nederlandstalig
+49 171 3044 790
info@mahr-heizung.de
www.kerkverwarming-mahr.nl

Dom van Aken, sinds 1912 voorzien met en Mahr-Kerkverwarming

360° carbon in Zwolle

Maaïke de Vries, koster van de Koningskerk in Zwolle, is blij met 360° carbon: “Met deze tool kunnen we heel concreet zien waar we verbeteringen in kunnen aanbrengen. Ook kunnen we op termijn duidelijke resultaten laten zien aan de gemeente en het bestuur.” Het opzoeken van de gegevens zorgde bij Maaïke voor bewustwording: “Er stonden vragen over de hoeveelheid vlees bij een maaltijd. Ik had er zelf nog niet echt bij stilgestaan dat zelfs dat een impact heeft op onze CO₂-

voetafdruk.” Maaïke werkt als koster samen met de taakgroep Schepping, die nog in de opstartfase zit. “Ik vind het heel belangrijk dat we als kerk met duurzaamheid bezig zijn. Als christenen zijn we verantwoordelijk om zorg te dragen voor Gods schepping. We mogen de aarde en haar schatten gebruiken, maar niet uitbuiten of kapot maken. Ook zijn we verantwoordelijk voor onze naasten die nu op aarde leven in andere landen en zij die in de toekomst op aarde leven. Juist als christenen moeten we strijden tegen onrecht en uitbuiting.”

www.climatestewards.nl
www.groenekerken.nl
www.360carbon.org/nl-nl/

Heeft uw kerken de uitstoot berekend met de 360° carbon? Laat het ons weten, dan kunnen we uw ervaringen delen in *Kerkmagazine*.
kerkmagazine@helderblauw.nl

Kerkenvisies:

Doopsgezinde Vermaning in Nes

de toekomst van uw kerkgebouw

Kerkenvisies brengen de stand van zaken en de toekomst van Nederlandse kerkgebouwen in beeld. Bijkomend voordeel: lokale overheid en plaatselijke kerken leren elkaar beter kennen. Dat is hard nodig.

Tekst: **Kees Posthumus** | Beeld: KAAder Kerkadvies & Badkoerier

Tweederde van de 342 Nederlandse gemeenten vroeg een subsidie aan voor het maken van een kerkenvisie. In 2019 stelde het Rijk daarvoor € 13,5 miljoen beschikbaar, aanvragen kon tot en met 2021. De regeling komt voort uit de toenemende belangstelling voor religieus erfgoed. Ruim 200 gemeentes gingen aan de slag. Soms op eigen initiatief, soms op initiatief van kerken. Soms in eigen beheer, door beleidsambtenaren op het terrein van erfgoed. Meestal ondersteund door gespecialiseerde bureaus. In een kerkenvisie werken de

plaatselijke overheid en kerken gezamenlijk aan een visie op de toekomst van kerkgebouwen. De naam ‘kerkvisie’ dekt de lading niet. Het gaat ook om synagogen, moskeeën en tempels.

Ameland

Alwin Kaashoek van KAAder kerkadvies rondde zeven kerkenvisies af. Er lopen er nog vijf, met nog enkele in de pijplijn. Het komt ook voor dat plaatselijke kerkelijke gemeenten en parochies de toekomst van hun eigen kerkgebouwen laten onderzoeken. Kaashoek: “Strikt genomen zijn dat geen ‘kerkenvisies’ zoals de overheid ze

stimuleert. Een kerkenvisie richt zich op alle religieuze gebouwen binnen de grenzen van een Nederlandse gemeente. Het gaat niet over wat er in die gebouwen gebeurt. De staat waakt er wel voor om zich te richten op de religieuze gemeenschap. De aanleiding is dikwijls hetzelfde en zelden positief: een kwestie van

“

De naam ‘kerkvisie’ dekt de lading niet

krimp, tekort aan mensen en geld. De plaatselijke context verschilt enorm: andere mensen, andere gebouwen, andere intenties, ander politiek klimaat. Dat maakt het interessant. De invalshoek kan sterk verschillen, afhankelijk van de opdrachtgever. De kerken van Ameland benaderden hun gemeente met de vraag om een kerkenvisie op te stellen. Die vroeg bij de rijksoverheid met succes de uitkering aan. Het gaat om zeven gebouwen in de dorpen Hollum, Ballum en Nes. Wij werkten samen met SBKG Noord-Nederland, een monumentenadviesbureau.

“

Welke waarde heeft het gebouw, cultuur-historisch en sociaal?

Het begint met een inventarisatie: waar hebben we het over, welke gebouwen, welke denominaties? Hoe verhouden de kerkgebouwen zich tot de lokale historie? Om daar zicht op te krijgen voeren wij gesprekken met kerken, soms individueel, soms in een grote groep. Wij vragen hoe de vlag erbij hangt in hun kerk, wat de verwachtingen zijn en wat zij van een kerkenvisie verwachten. Een aantal kerkgebouwen op het eiland zal in de toekomst verlaten worden. Wat kun en mag je met het gebouw waarin niet meer wordt gekerkt? Welke waarde heeft het gebouw, cultuur-

historisch en sociaal? Mag je slopen of niet?”

Schouwen-Duiveland

Ook bij Heleen Agterhuis van Kathedraaldenkers start het proces met een uitgebreide inventarisatie. Zij was en is betrokken bij pakweg 35 kerkenvisies, onder andere op Schouwen-Duiveland. Agterhuis: “Wij gebruiken een standaardmethode, met genoeg ruimte voor plaatselijke accenten. Binnen het budget willen wij zo weinig mogelijk tijd kwijt zijn aan onderzoek. De nadruk ligt op het voeren van gesprekken met betrokkenen. Tijdens een startbijeenkomst gaat een spreker in op de geschiedenis van het geloof in de betreffende gemeente. Die is van grote invloed geweest op de ontwikkeling van steden en dorpen. Niemand kan zich ons land voorstellen zonder de kerktorens als bakens in het landschap. Op die bijeenkomst maken we mensen enthousiast om mee te gaan doen en kijken wij waar we de krachten kunnen bundelen. Daarna gaan we een op een met een ambtenaar op bezoek bij alle kerken in de gemeente. Wij voeren een open gesprek: met een agenda en alle ruimte voor kerken om hun punt te maken. Dat leidt tot een inventarisatie van de situatie en, op basis van de feiten, een toekomstbeeld voor 5, 10 en 15 jaar verder.”

Paspoort

De inventarisatie leidt tot zeer informatieve ‘kerkenpaspoorten’. Ook ontstaat meestal een beeld van de toekomstige situatie. Bij KAAder is dat onder andere een ‘transformatieladder’, een staafdiagram waaraan je de

denkbare toekomstige situaties kunt aflezen.

Kaashoek: “De kerkenvisie is niet bedoeld om de leegloop te keren. Het gaat om de gebouwen, niet primair om het behoud van de kerkelijke functie. Dat is aan de parochie of gemeente. Er zijn verschillende opties die zich grofweg bewegen tussen behoud van het gebouw met een religieuze functie tot aan complete sloop en herontwikkeling van de locatie. Voor de hervormde Magnuskerk in Hollum en de doopsgezinde vermaning en de rooms-katholieke Clemenskerk in Nes ligt de toekomst in meervoudig gebruik. Naast de religieuze functie kan de kerk ook dienen voor sociale en culturele functies. De andere vier kerken zullen op termijn mogelijk niet meer toegankelijk zijn. In Ballum wilde men, als de kerk zou moeten sluiten, de mogelijkheid behouden om uitvaarten te laten plaatsvinden. Zoiets kan een randvoorwaarde zijn bij het op termijn beëindigen van de religieuze functie.”

Dorpshuis

Agterhuis: “De diagrammen laten zien dat de religieuze functie afneemt en de kans op herbestemming of sloop toeneemt. Dat realiteitsbesef maakt dat je schrikt, rechttop gaat zitten en jezelf

“

Religieuze functie neemt af, kans op herbestemming of sloop neemt toe

Protestantse kerk Dreischor

dwingt na te denken over de toekomst. Dit gebeurt bij de kerken, de burgerlijke gemeente, betrokken partijen en bewoners.

Dan gaan we verder in gesprek met de wethouder en ambtenaren van verschillende beleidsterreinen. Vaak ligt er een coalitie-akkoord met een toekomstvisie. De vraag is dan: hoe kunnen we die toekomstvisie in verband brengen met de ontwikkelingen van de kerkgebouwen? Denk aan verduurzaming, woningbouw en de behoefte aan extra maatschappelijke voorzieningen die daarbij horen, sociaal beleid.

Zo staat onder andere de bestrijding van eenzaamheid in de aandacht van gemeenten. Tegelijk geven kerken aan het jammer te vinden dat hun gebouw doordeweeks leeg staat. Een en een is twee: organiseer dat er doordeweeks ook andere functies een plek kunnen krijgen, onder andere ontmoeting. Dat past uitstekend in de missie van de kerk.

Het Dorpshuis, veelal gehuisvest in oninteressante gebouwen uit de jaren tachtig, vindt onderdak in de kerk. Op de plek ervan kan de noodzakelijke woningbouw plaatsvinden. Twee vliegen, een klap. Voorwaarde is dat je het plan niet van bovenaf dumpt, maar samen met de dorpsbewoners en het

Dorpshuis ontwikkelt. Dan kan er veel meer dan je dacht.”

Prullenbak

Het resultaat van een kerkenvisie kan divers zijn. Een website, een afspraak om verder te gaan of, zoals voor Ameland en Schouwen-Duiveland: een rapport.

Agterhuis: “Je wilt niet dat het document voor altijd in de la verdwijnt.

Een kerkenvisie is vooral de start van een proces, waarin gemeente en kerken samen optrekken om zo goed mogelijk in te spelen op verwachte ontwikkelingen.”

Kaashoek: “Het belang van een kerkgebouw in een dorp stijgt uit boven dat van de lokale religieuze gemeenschap. Dat wordt duidelijk op het moment dat de toekomst ervan op het spel staat. Daarom proberen wij lokale verenigingen en clubs met een mogelijk belang erbij te betrekken en zo kan de publieke functie te behouden.” De provincie Zeeland is de enige provincie waarin elke gemeente een eigen kerkenvisie heeft of krijgt. Nu al is een van de rode draden zichtbaar. Agterhuis: “De bestaande Stichting Oude Zeeuwse Kerken moet meer

om het lijf krijgen. Dan pas kan zo’n stichting kerken ondersteunen die het niet meer bolwerken om hun gebouw overeind te houden.”

Elders in het land, bijvoorbeeld in Groningen en Friesland, zijn dat stevige, professioneel georganiseerde stichtingen, die een grote rol spelen bij behoud van religieus erfgoed. In Zeeland is dat nog niet het geval.

Koudwatervrees

Bijkomend voordeel van het opstellen van een kerkenvisie was en is een toenadering tussen kerken en lokale overheid.

Agterhuis: “Kerken en gemeente kennen elkaar vaak niet. Kerken denken: ‘Straks komt de gemeente onze brandvergunning controleren’. Gemeenten denken: ‘Straks komen kerken voor ons om voor financiële hulp’. Gemeenten vinden het spannend omdat ze onbekend zijn met kerkelijke organisaties, die soms moeilijk te bereiken zijn en werken met vrijwilligers. Kerken kijken vaak naar gemeenten als veel te ambtelijk en bureaucratisch. Het ijs wordt gebroken, zodra partijen elkaar ontmoeten en het gesprek aangaan.”

Kaashoek: “Tussen kerken en overheid bestaan vooroordelen. Sommige kerken denken: gemeente, help ons, geef ons geld. Zo werkt het niet, als je zo in de race zit wordt het ingewikkeld. Op zich is een zekere spanning tussen kerk en staat geen probleem. Zolang het blijft schuren, geeft het glans.”

Deed elke kerk actief mee?

Kaashoek: “Kerken die groeien en bloeien waren niet bijster geïnteresseerd. Ik vind dat jammer.

“

Kerkenvisies hebben de toekomst van het religieus erfgoed op de agenda’s gezet. Dat is grote winst.

Ook voor kerken die groeien en willen uitbreiden of nieuw bouwen is het nuttig en belangrijk om op goede voet te staan met de lokale overheid. Door de gezamenlijke bijeenkomsten ontstaat een betere band tussen overheid en kerken en kerken onderling. Je kent elkaar, je weet waar je moet zijn.” Agterhuis: “Daarnaast komen ook thema’s als onderhoud en verduurzaming in beeld. Daar heeft iedereen belang bij.”

Straks liggen er ruim tweehonderd kerkenvisies. De volgende uitdaging is om daarin de grote lijnen te ontdekken. Kerkenvisies hebben de toekomst van het religieus erfgoed in Nederland op de agenda’s van de overheid en kerken gezet. Dat is grote winst.

“

Iedereen heeft belang bij thema's als verduurzaming en onderhoud

Kathedraaldenkers

Heleen Agterhuis is de drijvende kracht achter Kathedraaldenkers. Bij het bureau COUP ontwikkelde zij een methode voor de kerkenvisie. Augustus vorig jaar startte zij haar eigen bedrijf: Kathedraaldenkers, een collectief van mensen met een passie voor religieus erfgoed.

“Wij vinden het belangrijk om deze bijzondere plekken door te geven aan volgende generaties. Als het even kan met geloof erin, al dan niet gecombineerd met culturele, sociale of maatschappelijke functies. Onze naam geeft aan dat wij ons verwant voelen met de kathedraalbouwers. Ook zij bouwden voor de volgende generaties. Wij moeten net als kathedraalbouwers leren denken op de lange termijn. Dat is ook beter voor onze planeet. Kerken verbouwen tot woningen is onomkeerbaar, waardoor je volgende generaties mogelijkheden ontnemt. Ons idee is: hou zoveel mogelijk kerkgebouwen zo lang mogelijk publiek toegankelijk. In de samenwerking tussen burgerlijke en kerkelijke gemeenten liggen veel kansen. Als oud-directielid van de gemeente Haarlem help ik partijen die te vinden en te grijpen.”

KAAer kerkadvies

Architect en stedenbouwkundige Alwin Kaashoek is directeur van KAAder kerkadvies, vastgoedspecialisten voor stad, boerderij en kerk. “Wij bieden perspectief, waar de eigenaar dat niet meer ziet. Kerken vormen, wat opdrachtgevers betreft, een bijzonder segment vergeleken met projectontwikkelaars of vastgoedondernemingen. Het gaat om betrokken vrijwilligers die het werk doen namens een grote groep mensen, de kerkleden. Een projectontwikkelaar kan zeggen: ‘Zo doen we het!’ Bij een kerk loopt een besluit langs verschillende organen, tot en met een gemeentevening aan toe. Dat maakt het leuk en tegelijk complex, omdat ook emoties een belangrijke rol spelen. Ik kom bij kerkgebouwen waarvan degene die de eerste steen legde nog leeft of ‘vader van’ was. Daarom is het handig wanneer je zelf kerkelijk betrokken bent. Ik ken die wereld, als lid van de Protestantse Gemeente Kampen en in mijn vorige woonplaats Delft waar ik bestuurlijk actief was als voorzitter van de Algemene Kerkenraad en kerkrentmeester.”

**Audiovisuele
uitdagingen?
Wij helpen u
graag!**

Baileystraat 4-z
8013 RV Zwolle
038 750 2830
www.backstageav.nl

Backstage AV biedt oplossingen
op gebied van KerkTV, beamer-,
licht-, presentatie- en geluidsinstallaties.

Liturgisch centrum wordt podium

De FrameBear maakt in een handomdraai van een liturgisch centrum een podium voor concert of theater. Het is een compact en gemakkelijk op te bouwen systeem, ontwikkeld in de praktijk.

Tekst: **Kerkmagazine** | Beeld: **The LightBear**

Als begeleider van vertelvoorstellingen en musicals treedt accordeonist en ontwerper Juul Beerda vaak op in kerken. Voor 'Kom naar voren!', een voorstelling over 500 jaar Reformatie, vroeg regisseuse Heleen Hennink hem om een passende achtergrond te ontwikkelen. Dat leidde tot de eerste versie van wat nu de professionele en succesvolle FrameBear is.

Wat doet de FrameBear met de kerk?

Beerda: "Met de FrameBear creëer je in de kerk een artistieke speelplek. De sfeer van de zondagochtend verdwijnt en je merkt zodra je binnenkomt: hier gaat nu iets anders gebeuren! Iets artistieks!

Dat is precies wat er binnen kerken in toenemende mate gebeurt. Naast de zondagse kerkdienst of viering kennen veel kerken tegenwoordig een culturele agenda, gevuld met theatervoorstellingen en concerten. Met de FrameBear schep je daarvoor de goede sfeer.

Dat komt vooral doordat je zaken die belangrijk zijn, maar er op dat moment niet toe doen, uit het zicht werkt: liturgisch meubilair zoals de tafel of een doopvont. Dat hoeft je niet weg te tillen, je zet er gewoon een elegante en nette achtergrond voor, die er robuust uitziet. Toeschouwers zien namelijk alleen de zwevende gordijnbuis waar een lang ringgordijn aan hangt. In de theaterwereld wordt

dat een backdrop genoemd. Achter het scherm ontstaat een 'backstage', waar de artiesten kunnen wachten en ontspannen, terwijl het publiek de kerk binnenkomt."

Hoe ziet de FrameBear er uit?

"Het frame bestaat uit gordijnen en vierkante en ronde aluminium buizen. De ronde buizen zijn de gordijnbuizen. De buizen zijn snel en gemakkelijk koppelbaar. Je legt de gewenste lengte aan buizen op de grond. Daar zet je gekoppelde staanders op. Daar hang je de gordijnen in. Waar het frame scharniert, zijn de buizen op drie plaatsen verzwaaard om de stabiliteit te vergroten. De breedte van de FrameBear kies je zelf. Op de site van de FrameBear is op instructiefilmpjes te zien hoe je het frame opbouwt. Je hoeft er absoluut niet technisch voor te zijn."

Waarin onderscheidt dit systeem zich van andere oplossingen?

"Andere systemen zijn duurder en zwaarder. Bovendien zit je daarmee vast aan een kleur. In mijn systeem kun je zelf de kleur van de gordijnen kiezen. Het zijn namelijk standaard ringgordijnen. Paars, groen, alle kleuren van de regenboog, allemaal mogelijk. Je koopt ringgordijnen in de gewenste kleur en laat ze op maat zomen.

Bij andere systemen moet je er telkens helemaal omheen lopen als je aan de andere kant wilt zijn. Dat is onhandig. Door de FrameBear kun je gewoon heen stappen tijdens de op- en afbouw. Als dat artistiek gewenst is, kun je zelfs opkomen tussen de gordijnen door. Tot slot: de FrameBear past in een compacte, verrijdbare tas. Je hoeft er niet zwaar aan te tillen."

De FrameBear is er ook voor de uitvaartbranche.

"Dan heet het 'The MourningBear', naar 'to mourn' het Engelse woord voor rouwen. In deze versie zijn de gordijnen ecru of zandkleurig. Het scherm kan dienen als achtergrond voor de kist, zo maak je een rustige, gepaste sfeer. Aan de gordijnen kun je met kleine magneetjes kaarten of tekeningen bevestigen. Als er in een kerk geen rouwkamer is, kun je met dit systeem een tijdelijke rouwkamer realiseren." De FrameBear en de MourningBear zijn verkrijgbaar via de webwinkel op de site van The Lightbear.

- ✓ Makkelijk besteld
- ✓ Snel geleverd
- ✓ Achteraf betalen
- ✓ Besparing kosten

Alles voor de viering van het Heilig Avondmaal

Energie voor Kerken: óók uw adviseur in verduurzaming

Energie voor Kerken is meer dan een inkoopcollectief. We adviseren kerken bij verduurzamingstrajecten. Wilt u energieverbruik monitoren en maatregelen nemen om minder energie te verbruiken? Hellemans Consultancy heeft de afgelopen jaren veel kerken concreet geholpen.

Meer weten?

Mail of bel Tom Peters via
evk@hellemansconsultancy.nl
of 06 - 82 91 53 49.

Energie voor Kerken is een initiatief van het CIO-K in samenwerking met energieadviesbureau Hellemans Consultancy

energievoorkerken.nl

datavideo

ALLES IN ÉÉN 4K STUDIO

TOUCH SCREEN STUDIO VAN DATAVIDEO

De gloednieuwe Showcast 100 is een alles in één studio van DataVideo. Deze studio omvat een switcher, SD kaart opname, camerabediening, streaming encoder en audiomenger.

De switcher heeft 4 ingangen in HDMI en kan maximaal 3 UltraHD camera's bedienen zoals de PTC-280 en PTC-300. De vierde HDMI ingang kan gebruikt worden voor presentaties of ondertitels.

Het 14" touch screen is intuïtief en eenvoudig te bedienen. De perfecte switcher voor kleine tot middelgrote evenementen!

Meer informatie vindt u op www.datavideo.com

GUNSTIGE RENTETARIEVEN VOOR UW LENING?

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben dit al ervaren en hebben hun financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht.

Bij SKG kunt u terecht voor:

- een nieuwe financiering
- oversluiten huidige financiering
- passend advies voor uw kerkelijke gemeente

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

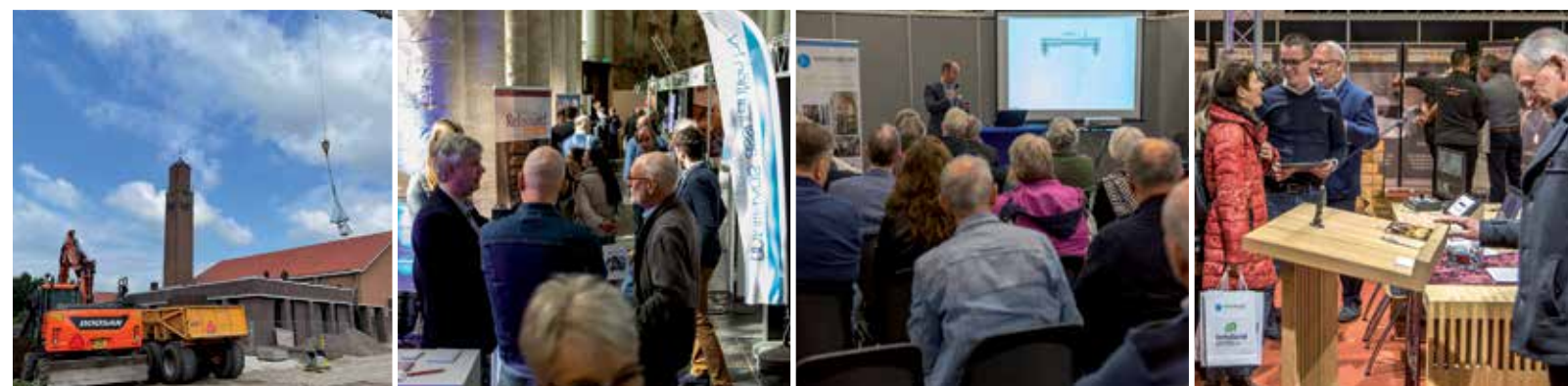
KERKENBEURS
NOORD & ZUID 2023

Kerkenbeurs Noord
17-18 maart 2023
Hanze Plaza
Groningen

Kerkenbeurs Zuid
30 maart 2023
Grote of Maria Magdalenakerk
Goes

NIEUWSBRIEF KERKENBEURS

Uitgebreide informatie over de Kerkenbeursen Noord & Zuid

HOOFDTHEMA: Energiebeheer en Duurzaamheid

Kerkenbeurs, waar anders?

Kerkenbeurs is dé plek kosters, kerkmeesters en leden van het college van bestuur van kerken alles vinden wat zij nodig hebben voor het onderhouden, verbouwen, inrichten en gebruiken van hun kerkgebouw. Niet alleen bij de vele standhouders, die elk vanuit hun vakgebied laten zien wat ze voor kerken kunnen betekenen, maar ook door het uitgebreide programma van presentaties en workshops, over actuele zaken rondom kerken, zoals duurzaamheid, beeld en geluid, multifunctioneel gebruik, restauratie en onderhoud.

Actueel in kerken

Kerken in Nederland hebben te

maken met verschillende uitdagingen. Eén van de grootste uitdagingen van deze tijd is het energiebeheer: hoe kunnen de hoge energiekosten beperkt blijven? Daarbij is bij sommige kerken een verbouwing of restauratie noodzakelijk, terwijl andere kerken zich oriënteren op multifunctioneel gebruik van het gebouw, om zo het inkomen van de kerk te verhogen. Zo staan veel kerken op de drempel van veranderingen: van een volledige restauratie van een oud gebouw, tot verduurzaming door middel van zonnepanelen of modernisering met nieuwe beeld en geluidinstallaties.

Mini orgelconcertjes

Global Organ Group (bekend van Johannus en Monarke) verzorgt op beide beurzen verspreid over de dag enkele korte concertjes. Kijk op de website www.kerkenbeurs.nl voor het Programma.

Verskillende programma's

Alle onderwerpen komen zowel op Kerkenbeurs Noord als Zuid aan bod. De sprekers en titels kunnen wel verschillend zijn. In Noord gaat een presentatie bijvoorbeeld over een kerk in Sneek, terwijl dat in Zuid een kerk in Yerseke is.

Duurzaamheid en energiebeheer

Vrijwel alle kerken krijgen te maken met hoge energiekosten, soms wel zes keer zo hoog als voorheen. Kerken zoeken naar oplossingen om die kosten te besparen: gebruik van zonnepanelen en warmtepomp, verbetering van de isolatie en het lager zetten van de verwarming. Op de kerkenbeurs informeren bedrijven u over de mogelijkheden en delen kerken hun ervaringen met verduurzaming.

Infraroodverwarming

Een manier om stookkosten te beperken, is het inzetten van infraroodverwarming. Daarmee verwarm je alleen het gebied waar infraroodstraling op gestraald wordt: bijvoorbeeld de mensen en de kerkbanken. De rest van de ruimte hoeft niet verwarmd te worden, en toch ervaren de bezoekers warmte. Een ideale oplossing in grote monumentale en slecht geïsoleerde kerkgebouwen.

Warmtepomp

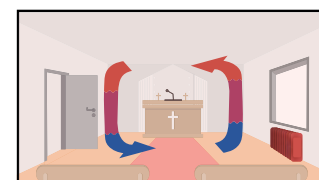
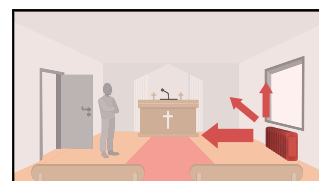
Een warmtepomp haalt energie uit de lucht of de bodem. Zo'n pomp is duur in aanschaf en heeft vaak een terugverdientijd van bijna 10 jaar, maar heeft wel een groot effect op de stookkosten, omdat er geen gas voor nodig is. Er zijn regelmatig subsidiemogelijkheden, bijvoorbeeld de investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing voor zakelijke gebruikers (ISDE).

Zonnepanelen

Zonnepanelen kunnen de energiekosten verminderen. Het plaatsen van zonnepanelen op een kerk is niet altijd eenvoudig. Bij monumentale panden is het belangrijk dat ze geen afbreuk doen aan het karakter van de kerk. En het plaatsen ervan is niet goedkoop. Maar ook voor zonnepanelen geldt: het loont om eens bij de gemeente te informeren naar subsidiepotjes.

Convectie of stralingswarmte

De meeste gebouwen worden verwarmd met convectiewarmte: radiatoren warmen de lucht op. Maar warme lucht stijgt op: de warmte bereikt pas de zithoogte als alle bovenliggende luchtlagen opgewarmd zijn. Dat kost veel energie. Een andere optie is stralingswarmte: een infraroodverwarming die straling afgeeft, zoals de zon. Vangt een persoon die straling op, dan voelt het al gauw warm, ook als de omgevingstemperatuur nog laag is.

BESPARINGS TIPS

Energie besparen hoeft niet altijd ingewikkeld te zijn. Kerken kunnen met weinig moeite vaak al de eerste besparingen bereiken. Een aantal tips:

- Zet de verwarming lager. Met elke graad lager bespaar je al zo'n 7% op de stookkosten
- Gebruik niet alle buitendeuren en zet de deuren niet wijd open.
- Beschikt de kerk over een ventilatiesysteem met warmteterugwinning? Overweeg om die te gebruiken om de kerk warm te stoken, en zet de verwarming pas een uur van tevoren aan om bij te stoken.
- Ga na waar er extra geïsoleerd kan worden, bijvoorbeeld door het dichtmaken van tochtgaten en kieren en het isoleren van leidingen in het gebouw.

Daarnaast is het aan te raden advies in te winnen bij bedrijven die gespecialiseerd zijn in verduurzaming van kerken. Zij kunnen een advies op maat bieden en met nieuwe oplossingen komen.

Programma over Energiebeheer & Duurzaamheid

Binnen dit thema zijn er o.a. de volgende presentaties:

- Praktische tips voor een betaalbare energierekening
Peter van de Hil/Cees Zandijk, DWA
- Kerken van na 1900 verduurzamen; valkuilen en mogelijkheden
Arthur van Wijk, NIAG Kerken Verantwoord Verwarmen
- Multifunctioneel verbouwen én tegelijk besparen op energie
Aart-Jan Schot, DWA
- Stap voor stap naar een duurzame kerk
Kor Visscher, Gorechtkerk Haren
- Groen en geloof: waarom een groene kerk worden?
Carla Dik-Faber, GroeneKerken
- Wat betekent het om een groene kerk te zijn?

Speeddates

Stel uw vraag aan een deskundige tijdens de speeddate ronde en krijg direct antwoord. U kunt hier ook ervaringen horen en delen met collega's uit andere kerken.

MULTIFUNCTIONEEL GEBRUIK

Steeds vaker worden kerkgebouwen multifunctioneel ingezet. Soms uit noodzaak, om kosten te dekken. Soms ook omdat het zonde is om een mooi gebouw de hele week leeg te laten staan, of om een functie in de buurt te kunnen vervullen. Multifunctioneel gebruik van een kerk vraagt soms om aanpassingen, bijvoorbeeld in audiovisuele apparatuur, meubels en afspraken rondom beheer. Met het juiste advies is er veel mogelijk.

Maatschappelijke rol voor kerken

Het multifunctioneel gebruik van een kerk wil niet altijd zeggen dat het ook commercieel gebruik moet zijn. Kerken kunnen ook een belangrijke maatschappelijke rol vervullen in de omgeving: zo openen in coronatijd kerken de deuren als werkplek voor thuiswerkers en in de huidige energiecrisis worden sommige kerken ingericht als warme ontmoetingsplek voor iedereen die vanwege bezuinigingen thuis de kachel laag heeft staan. Daarnaast vangen kerken vluchtelingen op, zijn ze open als afhaalpunt van de voedselbank of bieden ze ruimte

aan taalcursussen voor nieuwkomers. Dergelijk multifunctioneel gebruik vraagt soms om verandering van inrichting en een gedegen plan, maar kan dan ook veel positiefs opleveren voor de kerk en de buurt.

Kerkenvisie: kerk en gemeente in samenhang

Om het religieus erfgoed in Nederland te beschermen, hebben veel gemeenten de afgelopen jaren een Kerkenvisie opgesteld; een plan in nauwe samenspraak met kerken en burgers om het religieus erfgoed zo goed mogelijk te behouden, ook als kerken leeglopen. Zo'n plan kan uitgangspunt zijn om een kerk te behouden als kerk, als multifunctionele accommodatie te gaan gebruiken of een helemaal andere bestemming te geven.

Programma over multifunctioneel gebruik

Binnen dit thema zijn er o.a. de volgende presentaties:

- Toekomstbestendige kerkinrichting: duurzaam en multifunctioneel
Daniëlle den Ottelander, Offex Kerkinrichting
- Martinikerk Sneek: monumentaal, multifunctioneel en duurzaam
Tjeerd van der Kooi, Martinikerk Sneek / Gerard Brouwer, Architectenbureau Kijlstra-Brouwer
- De kerk als multifunctioneel gebouw gebruiken: een praktijkvoorbeeld
Christine Dirkse, Columnakerk Groningen
- Duurzaam Gemeente Perspectief
Sander Ros, RoosRos Architecten

BOUW & ONDERHOUD

Verbouwing en onderhoud kan ook duurzaam. Kerkgebouwen, of ze nu oud zijn of redelijk nieuw, vragen veel onderhoud. Dat kost geld, maar achterstallig onderhoud is vaak nog duurder. Daarom is het van belang dat kerken nadenken over een planning voor onderhoud op lange termijn. Daarmee kunnen kosten gespreid worden en blijft het gebouw in goede conditie. Vaak is het juist verstandig om onderhoud of een aanpassing naar voren te halen. Bijvoorbeeld: als het dak toch (deels) wordt vervangen, kijk dan ook naar isolatie, dakgoten, schilderwerk. Bovendien is het bij een goede planning ook mogelijk rekening te houden met zaken als verduurzaming.

Er wordt heel veel verbouwd!

In de media lijkt het vaak of kerken alleen maar leeglopen, sluiten of

gesloopt worden. In werkelijkheid wordt er enorm veel verbouwd, gerestaureerd en onderhoud gepleegd. De Martinikerk in Sneek wordt op dit moment gerestaureerd, verduurzaamd en geschikt gemaakt voor multifunctioneel gebruik. De kerkrentmeester en de architect vertellen daarover op Kerkenbeurs Noord.

In Yerseke wordt voor de Gereformeerde Gemeente een groot en splinternieuw kerkgebouw gebouwd. Als alles volgens planning verloopt, wordt de kerk eind 2023 in gebruik genomen.

Programma over Bouw en Onderhoud

Binnen dit thema zijn er o.a. de volgende presentaties:

- Besparen en verduurzamen met efficiënt onderhoudsplan
Bert Bruinsma, TriaCon
- Duurzaam investeren en op energiekosten besparen
Jessy Hoekstra, TriaCon
- Martinikerk Sneek: monumentaal, multifunctioneel en duurzaam
Tjeerd van der Kooi, Martinikerk Sneek / Gerard Brouwer, Architectenbureau Kijlstra-Brouwer
- Een duurzaam en multifunctioneel gebouw: vriend of vijand?
Iris Moons, Moons Architecten

"Op Kerkenbeurs zijn meestal de bedrijven aanwezig die we zoeken. En het workshopprogramma is altijd interessant!"

Beheerder Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt Groningen

"Sinds 2011 hebben wij geen enkele Kerkenbeurs gemist. Zo blijven we op de hoogte!"

Koster Protestantse Gemeente Hattem

"Wij bezoeken de Kerkenbeurs altijd. Er staan exposanten die begrijpen wat je nodig hebt en wat niet!"

Kerkrentmeester Protestantse Gemeente Middelburg

"De bedrijven die er staan zijn natuurlijk commercieel. Maar ze zijn wel deskundig en juist niet opdringerig!"

Parochiebestuurslid Breda

Unieke akoestiek demo!

Acoustic Control Systems is bereid gevonden om een live-demo van hun verbluffende variabele akoestiek systeem te doen op Kerkenbeurs Noord! Variabele akoestiek maakt dat de ruimte niet alleen goed klinkt voor orgel, maar ook voor de samenzang en eventuele instrumenten. Het is dé oplossing om spraakverstaanbaarheid en muziek te combineren in één ruimte. Met de nieuwe ACS systemen klinkt variabele akoestiek echt als natuurlijk, en de hoeveelheid akoestiek is te regelen met een druk op de knop. Om dat te bewijzen, wordt er op Kerkenbeurs Noord een algemene vergaderzaal voorzien van de akoestiek van een kathedraal. Kom langs om zelf te ervaren, te horen hoe dit klinkt en wat akoestiek doet met de muzikale beleving. Deze demo is alleen op Kerkenbeurs Noord.

KerkTV haalt de kerk in huis

Tijdens de coronapandemie besloten veel kerken in Nederland om hun diensten online uit te zenden, zodat de gemeenteleden thuis de dienst konden meemaken. Omdat dit op korte termijn gerealiseerd moest worden, werden soms provisorische oplossingen gevonden. Bijna drie jaar later zenden de meeste kerken nog steeds hun diensten uit, maar stappen ze over op goede oplossingen. Oplossingen waarbij de privacy gewaarborgd is, de kwaliteit van de uitzending goed is en de bediening van de camera's eenvoudig zo eenvoudig dat ook minder technische gemeenteleden ermee kunnen werken.

Geluid en camera's bedienen via een app

De afgelopen jaren kregen steeds meer kerkgebouwen een uitgebreid audiomeubel. Maar soms is het handig als microfoons en camera's vanuit elke plaats in de kerk bediend kan worden: vanuit de keuken, vanaf het podium of vanaf achter in de kerkzaal. Tegenwoordig leveren audiovisuele bedrijven

hier vaak apps voor, die het mogelijk maken de bediening vanaf een tablet te doen. Laat u tijdens de Kerkenbeurs Noord informeren over de mogelijkheden op dit gebied.

Programma over multifunctioneel gebruik

Binnen dit thema zijn er o.a. de volgende presentaties:

- Narrowcasting informatiesysteem; de weg naar effectievere locatie-informatie
Richard Bredewold, Backstage AV
- Duurzame(re) oplossingen voor geluid en kerktelevisie
Klaasjan Schaap, Schaapsound
- De invloed van energiebeheer op de akoestiek
Jan Bril, Het GeluidBuro

BEZOEKERS INFORMATIE

Kerkenbeurs Noord

17 maart 2023 13:00 - 17:00
18 maart 2023 10:00 - 14:00

Hanzeplaza, Protonstraat 16
9743 AL Groningen

Parkeren kan bij de locatie of in de
directe omgeving ervan.

Kerkenbeurs:
dé plek waar kerkelijk beheerders en bestuurders
en kerkelijk leveranciers elkaar ontmoeten!

Kerkenbeurs Zuid

30 maart 2023 10.00 – 17.00

Grote of Maria Magdalenakerk,
Singelstraat 21, 4461 HZ Goes

Parkeren kan in parkeergarage Centrum of
parkeerplaats Koepoort, beiden aan de
Westwal in Goes.

WWW.KERKENBEURS.NL

Kerkenbeurs is een initiatief van Helderblauw.

Helderblauw bv
Postbus 209
3770 AE Barneveld

GRATIS ENTREEBEWIJS
U kunt gratis uw entreebewijs
bestellen via de website met
code KB2023A4.

De uitdaging bij herbestemming van religieus erfgoed

WOUDSTRA
ARCHITECTEN
Schijndel | 071-5430271 | www.woudstra-architecten.nl

Herbestemming Boschwegsekerk Schijndel (A.D.1929) naar 30 zorgwoningen

Herbestemming Kapel Glorieux Vught (A.D.1910) naar 7 appartementen

Herbestemming kerk Wijbosch (A.D.1955) naar 13 woningen

Herbestemming Herv. Kerk (A.D.1811) naar kantoor

Toogramen Boschwegsekerk knipogen naar verleden. ('Van kerkgebouw tot woonzorgcomplex')

De R.K. -Boschwegsekerk in Schijndel onderging onlangs een grondige transformatie. De uit 1928 stammende kerk is een begrip binnen de dorpsgemeenschap. Nadat er in 2013 de laatste mis werd gehouden is het gebouw sinds 2021 in gebruik als zorginstelling met ruim 30 appartementen. Woudstra architecten mocht deze opdracht aannemen en voor ons was het van belang om een aantal specifieke details van de kerk te behouden, bijvoorbeeld de ruimte rond het altaar, hier is nog altijd de volle breedte en hoogte te ervaren en zijn geen nieuwe vloeren gelegd. Het is de kunst van het weglaten. Daarnaast zijn de gemetselde gewelven zijn nog aanwezig en kun je ze op de derde verdieping zelfs aanraken. Die ruimtelijkheid is echt een cadeau van de voormalige kerk. Daarbij was het onze uitdaging om de bestaande contouren van de kerk te behouden, waarbij alleen op de begane grond nieuwe gevelopeningen zijn gemaakt en op de beide verdiepingen zijn deze hergebruikt met behoud van de oorspronkelijke vormtaal. De voormalige kerk laat zich daardoor nog 'lezen', terwijl er toch voldoende daglicht binnentreedt, een van de belangrijke uitdagingen bij herbestemmingen. Door de karakteristieke toogramen te behouden, refereren wij aan de rijke historie van het gebouw. Naast de vele positieve reacties van de dorpsgenoten op dit project is het erg fijn te vernemen dat de huurders zelf ook tevreden zijn met hun nieuwe huisvesting, daar gaat het ook om. Woudstra architecten zoekt altijd naar de balans tussen functionaliteit en esthetiek. Daar is dit project een mooi voorbeeld van."

Wij kijken met een trots gevoel terug op de diverse gelijksoortige ontwerp opdrachten die wij in de voorbije jaren mochten uitvoeren, waaronder enkele kerkgebouwen, kloosters en pastoriewoningen. Daarbij behoren zowel Gemeentelijke en Rijksmonumenten, met bouwperiodes die terugvoeren tot in de 16de eeuw. Het kan sporadisch ook handelen om de uitbreiding van een kerkgebouw, maar helaas worden kerken in recente jaren meestal gesloten en komt de eigenaar voor de moeilijke keuze te staan tussen sloop en herbestemming. Woudstra architecten kan u -samen met enkele andere adviseurs- bij deze afweging van dienst zijn.

Onze passie voor herontwikkeling van historische gebouwen wordt bij elk volgend project weer verder aangewakkerd. We geven een karakteristiek pand een tweede leven en helpen mee ervoor te zorgen dat een dergelijk icoon voor veel inwoners in het dorpsbeeld blijft behouden. Het is zonde om materialen weg te gooien, want de buitengevels heb je immers al in handen. Tot een decennium terug werd nog gedacht dat het herbestemmen van een kerk niet goed mogelijk zou zijn en dat er teveel belemmeringen zouden ontstaan voor een goede indeling, het creëren van daglicht en voor een goede warmteschild. Sindsdien zie je daarin een kentering, waarbij ook de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed steeds vaker bereid is om met de eigenaar en de architect mee te denken. Wanneer u als beheerder van een kerk binnenkort ook voor dezelfde uitdaging komt te staan, dan denken wij graag met u mee welke mogelijkheden er voor desbetreffend gebouw in de toekomst aanwezig zijn.

Een **nieuwe** bestemming met **respect** voor het verleden

Nieuwbouw – Zeeuwse Morgen

Middelburg – Morgensterkerk

Mutare Vastgoed is gespecialiseerd in de herbestemming van maatschappelijk vastgoed, waaronder kerken.

Speelt u als kerkenraad met de gedachte om een kerkgebouw af te stoten? We bespreken graag de mogelijkheden van deze ontwikkellocatie.

MUTARE
VASTGOED

Spijksedijk 20L
4207 GN Gorinchem
0183 – 640 034

Postbus 82
7050 AB Varsseveld

info@mutarevastgoed.nl
www.mutarevastgoed.nl

Uw partner in de bouw- en vastgoedsector

TriaCon is al jaren een vertrouwde naam in de bouw- en vastgoedsector. Wij ondersteunen vastgoedeigenaren en vastgoedbeheerders, variërend van kerkelijke organisaties en zorginstellingen tot aan woningcorporaties en gemeenten. Wij helpen opdrachtgevers bij het realiseren van wensen en het oplossen van vraagstukken op het gebied van:

- Bouw en Vastgoed;
- Beheer en Onderhoud;
- Onderzoek en Advies;
- Energie en Duurzaamheid;
- Integrale veiligheid;
- Asbest;
- Brandveiligheid.

 TriaCon

Allen kerkorgels

in klank en kwaliteit niet te evenaren...

indrukwekkende klank en grote draagkracht!!

Steeds meer kerken en multifunctionele kerkzalen kiezen voor onze veelzijdige, maar ook eenvoudige digitale kerkorgels. Het klankpalet is indrukwekkend, helder en levendig, met daarbij een grote draagkracht. Kerkorgel met 24 stemmen speelklaar opgesteld in uw kerk **€ 12.950,-** Geschikt voor kerken met 50 tot 500 zitplaatsen. Het instrument is onderhoudsvrij met **10 jaar gratis garantie**.

NIEUW: Audio-gane aansluiting voor bijv. Hauptwerk. Dit geeft een beter klankpalet en draagkracht dan een specifiek Hauptwerk orgel.

Voor alle zekerheid: gratis proefplaatsing in uw kerk!

Nieuwe plaatsingen:

- **Amstelveen** - St. Urbanuskerk
- **Amsterdam** - Weteringkerk
- **Foy Notre Dame (B)** - St. Notre-Dame
- **Hardenberg** - Petrakerk
- **Hulshorst** - Herv. Kapelkerk

*In vergelijking met de andere opties was dit zowel qua geluid, vormgeving en kosten de beste oplossing. Onze organisten zijn erg enthousiast en tevreden over het nieuwe orgel.
Wiko van H. namens PKN de Ark te Hendrik Ido Ambacht*

*We hebben een succesvolle orgelinwijding gehad vanavond in de kerken te Hooghalen en in Hijken. Positieve reacties van de gemeente, de orgels klonken geweldig. Hartelijke dank voor al jullie inspanningen om dit project tot een goed einde te brengen en voor de uitstekende begeleiding.
Henk W. te Bellen.*

LOONSTRA KLASSIEKE ORGELS - ALLEN ORGAN BENELUX
WESTERGEEST- STAPHORST - WWW.ALLENORGANBENELUX.COM
Telefoon: 0511- 444 414 - Mobiel: 06-53 43 63 93 - Email: loonstra@allenorgels.nl

Welkom in de Zalen van Zeven

De Zalen van Zeven is een onderneming die voor drie kerken in Utrecht het verhuur van kerkzaal en nevenruimtes professioneel aanpakt. Er werken vijftien mensen en er wordt dagelijks verhuurd.

Tekst: **Kerkmagazine** | Beeld: **De Zalen van Zeven**

“Pas als kerken de verhuur professionaliseren, optimaal gebruik maken van de mogelijkheden van het gebouw en snelheid en gastvrijheid hoog in het vaandel schrijven, kan het groeien.” Aan het woord is Misja Alblas. Samen met zijn vrouw Elianne, die het bedrijf in 2012 oprichtte, runt hij De Zalen van Zeven. Hun bedrijf begon als Zaalverhuur7. Het getal ‘7’, omdat er in het eerste verhuurde gebouw aan de Boothstraat 7 zeven ruimtes waren én zeven een Bijbels getal is.

Om welke locaties gaat het?

Alblas: “Kenmerkend voor de Boothstraat is dat dit gebouw ligt in het historische centrum van Utrecht, in het universiteitskwartier. Je ervaart er de reuring van de stad. De locatie is goed bereikbaar met openbaar vervoer, op loopafstand van Utrecht CS. De kerk is van een evangelische gemeente, die er op zondag kerkt. Het lijkt op een schuilkerk, met het woonhuis voor de kerk, maar is dat niet. Je treft

er een knusse, huiselijke sfeer, met gangetjes, leuke plekjes om te zitten en verschillende nevenruimtes. De Nieuwe Kerk ligt aan de Bollenhofsestraat in het Wittevrouwenkwartier, een woonwijk net buiten de singel. Een typisch kerkgebouw en vooral een fietslocatie.

“

*Oud Zandbergen:
Hier fluistert de natuur
je wijze raad in.*

Hier verhuren we niet de kerkzaal, wel de andere zalen. Het gebouw is van de Protestantse Gemeente Utrecht. Hier is de sfeer vooral rust, ruimte, groen en buiten, een oase in de grote stad. De derde locatie is te vinden op het landgoed Oud Zandbergen, aan de Amersfoortseweg in Huis ter Heide. Hier staat het landelijk hoofdkwartier van het kerkgenootschap van de Zevende Dagsadventisten. Er staat een kapel waar ook kerkdiensten worden gehouden. Wij verhuren er drie zalen in de villa en het koetshuis. Dit is een autolocatie, met voldoende parkeergelegenheid. Van de drie is dit de meer chique locatie in ons aanbod.”

Hoe is het zakelijk geregeld?

“De drie betrokken kerken zijn en blijven eigenaar van de gebouwen. Wij huren hun ruimtes en verhuren ze vervolgens door aan onze klanten. Daar merken de klanten niets van. Het grote voordeel is dat wij het professioneel aanpakken en daardoor een beter resultaat behalen. Mijn vrouw komt uit de kerk aan de Boothstraat en hield zich als vrijwilligster bezig met de verhuur. Zij zag mogelijkheden om het professioneler aan te pakken. Uit dat inzicht ontstond ons bedrijf, waardoor de vraag naar verhuur enorm toenam. Dat ging bijna als vanzelf. Wij verhuren uitsluitend aan de zakelijke markt, niet aan particulieren. Voor bruiloften, feesten en partijen kun je bij ons niet terecht. Onder onze klanten vind je veel overheidsorganisaties, stichtingen, ziekenhuizen, scholen. En soms bedrijven.”

Zolder zitje

“

*De Zalen van Zeven
gaat eenzaamheid tegen
door betekenisvolle
ontmoetingen te
faciliteren in een van
onze drie inspirerende
kerkgebouwen.*

Onder de klanten bevinden zich onder andere TNO, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, de Kamer van Koophandel en Movisie.

Hoe werft u klanten?

“Wij adverteren niet, het gaat door mond-tot-mondreclame. Wij hebben veel vaste gasten. Ons uitgangspunt is: doe het goed voor de mensen die je in huis krijgt, zorg ervoor dat ze terugkomen en het verhaal doorvertellen. Zo worden je klanten je ambassadeurs. Het is een mooi concept, maar het vraagt energie en tijd om dat op te bouwen. Wij verhuren dagelijks op alle drie de locaties. Tijdens de zomermaanden en vakantieperiodes is het stil.”

Wat kunt u, wat een kerk niet kan?

“Wat wij doen kost tijd, menskracht en geld, dat hebben kerken vaak niet. Als je uitsluitend met vrijwilligers werkt, kun je niet de professionaliteit bieden waar de markt om vraagt. Snelheid is belangrijk. Wij reageren direct op elke aanvraag die binnenkomt, houden contact, informeren onze klanten over de mogelijkheden, komen snel met een offerte. Een vrijwilligersorganisatie kan dat nooit op die manier aanpakken. Een tweede voorwaarde is gastvrijheid. Daarvoor moet je voldoende mensen

Tuinzaal

beschikbaar hebben. Bij ons werken 15 mensen, waarvan tien als gastvrouw of -heer. Voor een kerk met vrijwilligers is dat lastiger te organiseren. Wij verzorgen ook koffie, thee en catering. Dat laatste kopen wij in bij een derde partij. De keukens in de kerk lenen zich er niet voor om dat zelf ter plekke te doen.”

Hebben de kerken er, naast financieel voordeel, ook ander profijt bij?

“Wij zijn dagelijks aanwezig in de kerk, waardoor de deuren altijd open staan. Voor een deel nemen wij de rol van beheerder over. Wij zorgen voor klein onderhoud en reparaties, een kapotte lamp of losse schroef. Wij dragen zorg voor het schoonmaken van de ruimtes. Passanten kunnen binnenlopen en een praatje maken. Ook kunnen wij mensen ontvangen die een klus in de kerk komen doen of pakketjes aannemen.”

Ooit zat ook de Jacobikerk in het aanbod van De Zalen van Zeven.

“Wij verzorgden een deel van de verhuur, de rest deden zij zelf. De Jacobikerk is zeer geschikt voor concerten en lezingen, daarop loopt de verhuur prima. De combinatie van de kerk en onze doelgroep, ons product was niet optimaal. Onze huurders hebben behoefte aan kleinere ruimtes om naast de plenaire bijeenkomst ook

in groepen te kunnen werken. In de grote kerkzaal kunnen maximaal 800 mensen, in die ruimtes samen hooguit 150. Dat is geen goede match. Daar komt bij dat de kerkzaal in de winter beperkt verwarmd wordt, tot maximaal 18°. Voor een zakelijke bijeenkomst die zes tot acht uur duurt is dat te koud.”

Alblas: “De drijfveer achter ons werk is dat wij mensen met elkaar willen verbinden door bijeenkomsten te faciliteren waarbij mensen samen kunnen komen. Tijdens de coronaperiode merkten wij dat er veel behoefte aan is om elkaar te ontmoeten. Gastvrijheid staat daarbij voorop, in een sfeer waarin je gezien wordt. Je wordt warm ontvangen, wij wijzen je de weg, helpen je verder. Op die houding van gastvrijheid sturen wij elkaar aan.”

“

*Boothstraat: Een
levendige atmosfeer
waarin ideeën en
creativiteit floreren.*

“

*Bollenhofsestraat:
Ruimte voor focus
en diepe inzichten.*

STEVENSKERK
NIJMEGEN

RESTAURATIE
VERDUURZAMING
HERINRICHTING

Foto Thea van den Heuvel

VAN
HOOGVEEST
ARCHITECTEN

SYNDESIE

het juiste licht op het juiste moment

Leer meer over de app, de lampen en
lichtoplossingen voor uw kerk op

WWW.SYNDESIE.NL

info@syndesie.nl Nico Heijboer 06-51204737
Frank de Vos 06-52460143

2Select
fondsenwerving voor u!

2Select Fondsenwerving is er voor u met:

- ☒ Geldwerving bij overheden, vermogensfondsen, kerken en particulieren
- ☒ Training en coaching in fondsenwerving
- ☒ Beleids- en projectplannen schrijven
- ☒ Coaching bij visie, beleid en projectontwikkeling
- ☒ Hulp bij het voldoen aan regelgeving (ANBI, AVG, VOG)
- ☒ Netwerkvorming en relatiebeheer
- ☒ Programma schenken en nalaten
- ☒ Wervende campagnes en campagnemateriaal

Wilt u meer weten of informatie, kijk op:

I: www.2select.nl E: contact@2select.nl

Of neem direct contact met ons op.

Nelleke Slaats	Bertram Westera
M: 06 2053 4494	M: 06 4991 0341
E: nellekeslaats@2select.nl	E: bertramwestera@2select.nl

Kerkenbeheer actueel

Cuyperskapel brandt af

In de nieuwjaarsnacht is de congregatiekapel achter de Lambertuskerk in Veghel vrijwel compleet afgebrand. Dak en zijmuren stortten in. Alleen de monumentale gevel staat nog overeind. Voor zo lang als het duurt.

Vlak na middernacht brak brand uit in het gebouw naast de Lambertuskerk aan de Meester Van Coothstraat in Veghel. Waarschijnlijk is vuurwerk de oorzaak van de brand. Volgens de brandweer zag een getuige vlak na middernacht vonkjes op het dak. De brandweer liet het vuur gecontroleerd uitbranden. Burgemeester Kees van Rooij van de gemeente Meierijstad laat weten nog niet te kunnen zeggen wat er nu gaat gebeuren met het kerkgebouw. "Daar heb ik echt nog geen idee van, we moeten gewoon kijken hoe groot de schade is en wat er te redden valt." Het gebouw stond door de harde wind in rap tempo van boven tot onder in brand. De vlammen sloegen uit het dak. De wind stond voor de naastgelegen kerk gunstig. Deze heeft geen gevaar gelopen, meldt de Veiligheidsregio Brabant-Noord. In het pand was eerder een moskee gevestigd, die verhuisde naar een ander pand waarna het afgebrande gebouw leeg kwam te staan. Er zouden plannen zijn om er woningen te vestigen. De kerk en de kapel zijn rijksmonumenten en werden ontworpen door Pierre Cuypers. Hij ontwierp ook het Rijksmuseum in Amsterdam en een aantal andere grotere kerken in Nederland.

Bron: Omroep Brabant / Lobke Kapteijns

Orgelkids wint erfgoedprijs

Het project Orgelkids van de Stichting Kerkmuziek Netwerk is verkozen tot Religious Heritage Innovator of the Year 2022.

Lydia Vroegindeweyj nam het initiatief voor dit project, dat sinds 2009 kinderen op een aansprekende manier in contact brengt met het pijporgel. Met het zogeheten Doe-orgel, een leskist met 128 houten onderdelen, kunnen kinderen zelf een orgel in elkaar zetten. Daarna kunnen ze het echt bespelen, want het orgel beschikt over twee octaven en twee registers. De unieke methodiek van Orgelkids ontstond in Nederland en groeide uit tot een wereldwijde beweging, die momenteel in meer dan 20 landen actief is met 150 Doe-orgels. Een groot deel daarvan is gebouwd door Verschueren Orgelbouw uit Ittervoort, naar het ontwerp van Wim Janssen. Orgelkids verhuurt de leskist voor educatieve activiteiten op scholen of in kerken tijdens bijvoorbeeld monumentendagen. Future for Religious Heritage (2011) is opgericht om religieus erfgoed te behouden: gebouwen zoals kerken en synagogen, en ook orgels. Sinds dit jaar reikt Future for Religious Heritage een prijs uit aan initiatieven die op een innovatieve manier werken aan behoud van erfgoed. Uit de vijf Europese genomineerden, waaronder ook het Groningse project Schoolkerk, kwam Orgelkids als winnaar uit de bus.

Red de Victor

Parochianen van de Sint Victorkerk in Noordwijkerhout startten een petitie 'Red de Victor', voor behoud van hun kerk. Sluiting van het gebouw staat gepland voor 1 januari 2024.

Daartoe besloten het bisdom Rotterdam en het bestuur van de Parochie Sint Maarten. De parochianen vernamen het nieuws en zijn er veelal erg verdrietig over. Een groep parochianen stuurde daarop een brief naar de bisschop van Rotterdam, het parochiebestuur en het pastorale team van de Sint Maarten Parochie. Om iedereen de gelegenheid te geven om zijn of haar stem ook te laten horen over het behouden van de Sint Victorkerk, is er door initiatiefneemsters Annemieke Kors, Joke van der Poel-van Veen en Mathilde Kors een online petitie gestart 'Red de Victor'. Op maandag 28 november was er een hoorzitting in een druk bezocht Victorhuis, naast de kerk. De argumenten van de bestuurders, toenemende kosten en afnemende inkomsten, konden de aanwezige parochianen niet overtuigen, want 'dit geldt immers voor alle kerken'. Er was veel verontwaardiging en ongeloof. Parochianen vroegen zich af 'hoe het mogelijk is dat zo'n grote en hechte katholieke gemeenschap, met meer dan 500 vrijwilligers, zo in de kou wordt gezet'.

Bron: Blik op Noordwijkerhout

LAKERVELD
Ingenieurs & Architecten

Wij willen vastgoed behouden en verbeteren voor de toekomst. Zodat we er nu én later gebruik van kunnen maken.

- Restauratie
- Renovatie
- Herbestemming
- Verduurzaming
- Vastgoed onderhoud

LAKERVELD-NOORDELOOS.NL

HOEKMAN
Kantoor & Project

Levering in heel Nederland

Hoekman is uw leverancier van **tafels** en **stoelen** voor **kerk**, **vergaderzaal** of **consistorie**.

Maak een vrijblijvende afspraak bij u op locatie. U kunt dan kennismaken met onze **kwaliteit** en **jarenlange ervaring**.

Noordzandstraat 34 | 4401 CG Yerseke | T 0113 572907
M 06 53154711 | E info@piethoekman.nl | www.piethoekman.nl

BAVA LIGHT CONCEPTS

SYLVAIN POONSSTRAAT 14
2548 XX DEN HAAG
070 345 00 45
WWW.KERKVERLICHTING.EU

ARCHITECTURE PRODUCTION SALES

LICHTADVIEZEN * OMBOUWEN NAAR LED * RESTAURATIE * MAATWERK * MONTAGE * EIGEN FABRIEK

Kerkenbeheer actueel

Katholieke kostersdag

Zo'n 160 kosters uit alle hoeken van het Aartsbisdom Utrecht kwamen woensdag 14 december bijeen in de Onze Lieve Vrouwekerk in Apeldoorn voor de Diocesane Kostersdag.

De dag begon met een eucharistieviering met monseigneur Woorts als hoofdcelebrant. Daarna volgde er een programma in drie delen: lunchen, de kerk bekijken en de sacristie bezoeken, met schatkamer. De eerste spreker op de middag was Ernst Voogd, locatievoorzitter van de Onze Lieve Vrouwekerk en verantwoordelijk voor vrijwilligersbeleid, Apeldoorn telt er 350. Hij vertelde hoe men in Apeldoorn een gastvrije parochie wil zijn. Dat gebeurt onder andere door de inzet van gastvrouwen en -heren. Aansluitend verzorgde rector Kuipers van de Utrechtse priester- en diakenopleiding het Ariënsinstituut een korte uiteenzetting over de belangrijke rol die kosters hebben in het geheel van de liturgie. Hij benoemde onder andere een aantal belangrijke eigenschappen voor een koster: betrouwbaarheid, teamspeler zijn, discretie, goed aanvoelen wat er in de liturgie. Dinie Altena uit Rijssen is al 15,5 jaar koster: "Ik vind het leuk om tijdens een dag als deze andere kosters te leren kennen. Ik regel graag dingen, dat vind ik een mooi aspect van het kosterschap. Verder is voor mij de verbondenheid met de kerk belangrijk en die krijg je door dit werk. Ook leer je nieuwe mensen kennen en werk je met verschillende priesters: dat vind ik fijn."

Dorp koopt haar kerk terug

Vlak voor Nieuwjaar lukte het toch nog: het dorp Fleringen kocht haar kerk terug. De rooms-katholieke kerk in het hart van het dorp Fleringen wordt officieel verkocht aan de lokale stichting Dorpsgebouw.

De afgelopen jaren liep het aantal bezoekers van kerkdiensten sterk terug. De Heilige Pancratiusparochie, met locaties in verschillende dorpen in gemeente Tubbergen en Twenterand, ging over tot het afstoten van kerken. Een daarvan was de rooms-katholieke kerk Onbevlekt Hart van Maria in Fleringen. Stichting Dorpsgebouw wil de kerk graag voor de lokale gemeenschap bewaren. De koop werd in maart al beklonken met de bemiddelende makelaar. Toch moest er nog gewacht worden op de definitieve goedkeuring van het Aartsbisdom Utrecht en het kerkbestuur zelf. Dat lukte op woensdag 28 december jl., nog net op tijd om nog subsidie te ontvangen van de provincie voor het aanpassen van het kerkgebouw. De kerk krijgt een maatschappelijke functie voor het dorp. Brigitte Holtschlag, vicevoorzitter van het parochiebestuur, laat in een persbericht weten dat de stichting blij is met de uitkomst. Ook voorzitter van de dorpsraad Tonnie Busscher is tevreden, meldt hij in een persbericht. Hij bedankte alle betrokkenen voor de bijdrage aan de overdracht. 75 jaar geleden zamelde de toenmalige bewoners geld in om het gebedshuis te laten bouwen. In 2023 bestaat de kerk dan ook driekwart eeuw, iets wat 15 juli gevierd wordt. Pas daarna wordt de eredienst aan de kerk onttrokken.

Bron: Tubantia

Groninger kerken versterkt

In de laatste maanden van 2022 zijn bij twaalf Groninger kerken versterkingsmaatregelen uitgevoerd. De werkzaamheden startten begin oktober. De Walfriduskerk in Hellum was als laatste aan de beurt.

Het vervangen en bijplaatsen van muurankers, vastzetten van orgels, verankeren van dakruiters en het verwijderen van schoorstenen zijn enkele voorbeelden van de uitgevoerde versterkingsmaatregelen. BAM Bouw en Techniek Regio Noord en Bouwbedrijf Jurriëns Noord BV voerden de werkzaamheden uit. In een aantal gevallen kozen de eigenaren ervoor om eigen plannen mee te nemen in de versterking, de zogenoemde koppelkansen. Zo werd bij de Walfriduskerk in Hellum vanwege de veiligheid een schoorsteen verwijderd en besloot het kerkbestuur om zelf de isolatie van de zoldervloer te financieren. In 2017 heeft Nationaal Coordinator Groningen (NCG) 52 kerken in de kern van het aardbevingsgebied onderzocht. Van die kerken moesten er 35 versterkt worden. Het afgelopen jaar zijn twaalf daarvan nu versterkt. In de eerste helft van 2023 volgen nog zeven kerken. Daarna volgt nog de versterking van zestien kerken met gewelven. De versterkte kerken zijn: de Kerk van Opwierde, de Doopsgezinde kerk en de Hoeksteenkerk in Middelstum, de Hervormde kerk in Lellens, de Doopsgezinde kerk in Uithuizen, de Hervormde kerk in Tjamsweer, de Hervormde kerk in Losdorp, de Antoniuskerk in Kantens, de Slochterkerk in Slochteren, de Hervormde kerk in Hellum, de Hervormde kerk in Eenum en de Kerk in Wittewierum.

Bron: NCG

Silas Groep

Partner van kerken

De Silas Groep ondersteunt geloofs-gemeenschappen en biedt een brede waaier aan dienstverlening aan christelijke kerken.

Kerken zijn heel verschillend, hebben specifieke vragen en mogelijkheden. Bij al deze situaties sluiten wij graag aan. Wij bieden maatwerk, zonder winst-oogmerk en met veel kennis en ervaring over de specifieke context waarin kerken werkzaam zijn.

Wij staan naast de kerken, omdat we vanuit onze christelijke inspiratie werken.

Financieel in balans

Daar helpen wij u graag bij. Wij zijn **de** administratieve dienst-verlener voor kerken en instellingen. Wij verzorgen uw financiële administratie, salarisadministratie, traktementsberekeningen en begraafplaatsenadministratie. Daarnaast stellen wij graag uw begroting en jaarrekening op. Bovendien bieden wij ondersteuning bij ziekte of vacatures op het kerkelijk bureau. Waar kunnen wij u mee van dienst zijn?

KKA
Administraties & Advies

[SilasGroep.nl/kka](https://silasgroep.nl/kka)

Telefoon 033 - 467 10 12

KKG
Rentmeesters & Makelaars

[SilasGroep.nl/kkg](https://silasgroep.nl/kkg)

Telefoon 033 - 467 10 10

KKG Adviseurs
Rentmeesters & Makelaars

[SilasGroep.nl/kkg-adviseurs](https://silasgroep.nl/kkg-adviseurs)

Telefoon 033 - 467 10 10

Advies bij kerkgebouw-gerelateerde vragen

Het bezit van kerkelijk onroerend goed kan ingewikkelde vragen opleveren. Sluiten de kerkgebouwen nog aan op de wijze waarop u kerk wilt zijn? Niet alle kerkgebouwen zijn nog nodig voor zondagse vieringen. Besluitvorming hierover roept al gauw emotie op. Soms zijn verkoop, een alternatieve bestemming of ontwikkeling van vastgoed een oplossing. Onze rentmeesters adviseren, bemiddelen bij aan- en verkoop en taxeren kerkgebouwen en ander kerkelijk vastgoed.

Uw vastgoed op orde

Het zorgvuldig beheren van grond en gebouwen wordt steeds complexer. Het vergt veel specifieke kennis en die hebben wij in huis.

Wij kunnen het volledige beheer van uw vastgoed verzorgen. Ook ondersteunen wij bij zaken zoals bemiddeling of advisering bij aan- en verkoop van grond en gebouwen. Onze rentmeesters staan altijd ten dienste van uw kerk en zijn erop gericht om optimaal rendement voor u te behalen.

Bedrijfsnieuws

pagina 41

Streamen vanuit de zijzaal

Een van de manieren om energie te besparen is, als dat kan, de vieringen of kerkdiensten te houden in een kleinere ruimte dan de kerkzaal. Een hobbel kan zijn dat streaming vanuit die andere ruimte lastig is.

Sommige kerken verplaatsen hun kleinschalige bijeenkomsten en vieringen op doordeweekse dagen naar een kleinere ruimte. Zo hoeft het kerkgebouw alleen nog op zondag volledig verwarmd te worden. De parochie Heilige Gabriel in Didam maakte deze keuze.

Extra camera

Om ook vanuit de andere ruimte te kunnen streamen, benaderden zij RDJ AV / Passie voor audiovisuele techniek, voor een uitbereiding van de streaming installatie. Door hun wensen en de mogelijkheden te bespreken, ontstond een installatie waarmee vanuit de kerkzaal of vanuit een kleinere zaal gestreamd kan worden.

Hiervoor is de geluidsinstallatie van de kleinere zaal gekoppeld aan de geluidsinstallatie van de kerkzaal. Er is een extra

camera op statief geleverd, welke flexibel inzetbaar is. In de kleinere zaal dient deze als hoofdcamera, in de hoofdzaal als extra camera.

De bediening van de videoapparatuur en het toevoegen van ondertiteling was al mogelijk vanaf diverse locaties in de kerkzaal. Daar is nu een extra positie in de kleinere zaal aan toegevoegd. Op deze manier is het gebouw multi-inzetbaar geworden. De relatief beperkte investering zal snel terugverdiend zijn.

Gaat u uw kerkgebouw ook op een andere manier gebruiken om zo op de stookkosten te besparen? RDJ-AV kan helpen om de audiovisuele installatie geschikt te maken om tijdelijk of incidenteel live uit te zenden vanuit een andere ruimte.

www.rdj-av.nl

Opbrengst pacht en huur

KKG en KKG Adviseurs, onderdeel van de Silasgroep, haalden in 2022 voor hun opdrachtgevers in totaal 13,9 miljoen aan inkomsten op. Daarvan bestaat 10,3 miljoen euro aan pachtopbrengsten.

Voor financiële dienstverleners als KKG en KKG Adviseurs zijn het hectische dagen aan het eind van het jaar om ervoor te zorgen dat de administratie op orde is van de ruim 500 opdrachtgevers. Iedere opdrachtgever moet het juiste bedrag ontvangen. De opbrengsten en kosten, zoals waterschapslasten, moeten goed geregistreerd staan bij de juiste opdrachtgever.

Beleggen in grond

KKG voert namens de gezamenlijke kerken het beheer over ruim 13.700 ha landbouwgrond. Dat is een groot oppervlakte: tweemaal zo groot als de oppervlakte van de gemeente

Amersfoort. Belegging in grond is sinds jaar en dag heel gunstig gebleken voor onze opdrachtgevers. De grond geeft jaarlijks een behoorlijk rendement én het is inflatievast. De regels omtrent pacht, erfpacht, geliberaliseerde pacht en beklemming vragen wel om een speciale deskundigheid. KKG en KKG Adviseurs zijn hierin gespecialiseerd en zorgen dat de jaarlijkse financiële aanpassingen tijdig worden doorgezet. Daarnaast richten de dienstverleners zich steeds meer op de mogelijkheden en consequenties van verduurzaming van de landbouw. Met onze opdrachtgevers zoeken we daarbij naar een nieuwe balans tussen financieel rendement en duurzaamheid, zoals het stimuleren van natuur-inclusieve landbouw.

www.silasgroep.nl

offex Kerkinrichting

Stoelen,
tafels,
garderobes,
podia en meer!

Vraag advies
aan dé
specialist

Kerkstoelen.nl

Tel. 0183 745353

HOE BEREIKT U KERKEN?

Lift mee op het succes van Kerkmagazine!

De advertenties worden zeer goed bekeken door de lezers. Dat blijkt ook uit de zeer trouwe groep adverteerders in Kerkmagazine.

De advertentieverkoop is in handen van ER-Communicatie.

Ed en Sonja Rothuis adviseren u graag!

0314 334 960
06 2702 8877

info@er-communicatie.nl
www.er-communicatie.nl

Infrarood in de kerk

Met krachtige infraroodstralers zonder licht biedt de in het Verenigd Koninkrijk geproduceerde Halo onder andere kerken een controleerbare, doeltreffende en decoratieve verwarmingsoplossing.

Bijkomend voordeel: de oplossing is aanvaardbaar voor monumentenzorginstanties en vermijdt hoge installatiekosten.

Nog geen enkele Nederlandse kerk doet het de Anglicaanse kerk na. In februari 2020 vervroegde de Church of England haar doelstelling voor netto nul emissies naar 2030. Aangezien 72% van het energieverbruik van een kerk wordt gebruikt voor het verwarmen van het gebouw, is het kiezen van de juiste verwarmingsoplossing essentieel om deze doelstelling te halen.

De introductie van de Halo-serie door Herschel biedt kerken de mogelijkheid om een energie-efficiënt, effectief

stralingssysteem te installeren dat kan worden afgestemd op de specifieke behoeften van een bepaalde ruimte. Een elektrische verwarmingsoplossing die kan worden gevoed door een duurzaam energietarief, zodat de ecologische voetafdruk wordt geminimaliseerd.

Met laag vermogen LED-verlichting als extra optie, zorgt de Halo voor snelle opwarmtijden die het energieverbruik minimaliseren en 100% CO₂-vrije verwarming bieden in combinatie met hernieuwbare energiebronnen.

Kijk voor de installatie van de Halo erfgoedreeks naar video-beelden van een kerk in Bristol op:
www.herschel-infrarood.nl/halo

 www.herschel-infrarood.nl

Kaader kerkadvies

Oude gebouwen Nieuwe tijden?

Doordat wij de kerkelijke wereld van binnenuit kennen, kunnen wij het juiste licht op uw vastgoedvragen werpen en nieuw perspectief bieden waar dat niet (meer) lijkt te zijn.

- Kerkenvisie
- Breder gebruik
- Herbestemming
- Afstoot
- Uitbreiding
- Nieuwe locatie
- Ander kerkelijk gebruik

Kampen | Rotterdam | 06 24491848 | info@kaader.nl | www.kaader.nl

Variabel akoestiek systeem op Kerkenbeurs

De organisatie van de Kerkenbeurs heeft Acoustic Control Systems zover gekregen dat ze bereid zijn om een live-demo van hun unieke variabele akoestiek systeem uit te voeren op Kerkenbeurs Noord.

Variabele akoestiek maakt dat de ruimte niet alleen goed klinkt voor orgel, maar ook voor samenzang en eventuele instrumenten. Het is de oplossing om spraakverstaanbaarheid en muziek te combineren in één ruimte.

Bezoekers ervaren tijdens de demonstratie dat het systeem in staat is dezelfde kleine presentatiezaal te laten ervaren als een enorme monumentale kathedraal, en het volgende moment alle

galm te verwijderen. Enerzijds komt het orgel- en muziekspel perfect tot zijn recht, anderzijds kan een weldadige rust worden gecreëerd waarin het plezierig luisteren is naar een spreker. Met deze techniek beschikt een monumentale kerk plotseling ook over perfecte akoestiek voor spraak, zonder nagalm! En ook dat is te variëren: spraak zonder enige echo of juist met een beetje nagalm. Met een druk op de knop wordt de akoestiek weer perfect geschikt gemaakt voor muziek en zang.

Met de nieuwe ACS systemen klinkt variabele akoestiek echt als natuurlijk. De hoeveelheid akoestiek is te regelen met een druk op de knop. Om dat te bewijzen wordt op de kerkenbeurs Noord een algemene vergaderzaal voorzien van de akoestiek van een kathedraal.

Kom langs om zelf te ervaren, te horen hoe dit klinkt en wat akoestiek doet met de muzikale beleving.

De Kerkenbeurs Noord 2023 vindt plaats op 17 en 18 maart 2023 in Groningen.

Een demo-opstelling van het variabel akoestiek systeem

 www.acs.eu

Introductieprijs van € 575 voor € 499 incl. BTW

- Aanbieding tot 31-3-2023
- Direct leverbaar

Onder vermelding van actiecode: **Kerkenmagazine2023**

JDR PTZ 5 PRO
De PTZ controller voor kerken!

- Eenvoudige bediening
- Hoge kwaliteit
- 5 PTZ camera's bedienen
- IP, RS232, RS422 en RS485
- Visca en Pelco(D)
- Geschikt voor o.a. Sony / Avonic / Datavideo / Panasonic

Wij realiseren eenvoudig te bedienen audiovisuele installaties voor Kerken.

Kryptonstraat 22
6718 WR Ede
0318-845 980
info@rdj-av.nl
www.rdj-av.nl

Verander een liturgisch centrum in een theater- of concertpodium

www.thelightbear.com

Kerk met een verhaal

Het dak er af, de bollen er in

Op 13 mei 2000 maakte het dak van de Baptistengemeente aan de Spechtstraat in Enschede een sprongetje. Zo'n 500 meter verderop vond de vuurwerkkramp plaats.

Tekst: **Kees Posthumus** | Beeld: **Baptistengemeente Enschede**

Een opslagruimte van S.E. Fireworks vatte vlam en ontplofte. Er vielen 23 doden te betreuren, 950 mensen raakten gewond en 200 woningen werden verwoest. Enschede was in shock.

Druk golf

Herman Stukker is lid van de Baptistengemeente: "Ik maakte de ramp mee in het ziekenhuis waar ik werkte. 's Avonds ging ik met de predikant naar de kerk, toen mocht dat nog, later niet meer. Later bleek dat door de kracht van de explosie het dak even werd opgetild. De kerk ligt op zo'n 500 meter afstand van de ontploffing. Wonderlijk genoeg leidde dat sprongetje niet tot ernstige schade, het dak viel terug op zijn plaats. In de kerk was het een ravage. De plafonds in de jeugdzaal waren omlaag gekomen, net als lampen en ventilatoren in de kerkzaal. Tegen de kerkmuur aan lagen enorme stukken beton van de opslagplaats, honderden meters door de lucht geslingerd."

Nieuwbouw

De schade werd hersteld, de verzekering dekte de kosten. Stukker: "In de jaren daarna kwam de vraag op tafel of we elders een nieuwe kerk zouden bouwen. De gemeente groeide, de kerkzaal werd te klein, de nevenruimtes barstten uit hun voegen. Nog even was het plan om te integreren in de nieuwbouw van de vuurwerkwijk, dat is helaas niets geworden. Hierdoor hebben wij jarenlang niets aan het gebouw gedaan, het verpauperde. Nu we eenmaal besloten hebben hier te blijven, pakken we het achterstallig onderhoud aan en proberen we het gebouw duurzamer te maken."

Stekels

Dat kun je van buiten al zien, dankzij Baukje Stukker, de dochter van Herman. Zij nam het initiatief om de begroeiing rond de kerk aan te pakken en om te vormen tot een tuin. "Rondom heel de kerk zijn borders, waar vorige kosters vooral struiken wilden waar ze niets aan hoefden te doen. Liefst met stekels. Het zag er niet uit. Met een aantal mensen had ik het erover dat er in onze kerk zo weinig aandacht was voor natuur en duurzaamheid. Om te beginnen voor ons eigen stukje natuur! Wij besloten aan de slag te gaan om de tuin mooier te maken voor onze eigen gemeente en voor de buurt. Wij rooiden de bestaande struiken en bosschages. Dat was

een lastige klus, we werkten zonder grote graafmachines, met de hand en spades. Wij werken elke zaterdagochtend in de tuin, stukje voor stukje. We gebruiken alleen hergebruikt materiaal, zo vonden we grote stapstenen en een bank op Marktplaats. Gemeenteleden kwamen met plantjes of sponsorden een boom."

Bramen plukken

Buurtbewoners zijn enthousiast. "Wij zitten al vele jaren in deze wijk, maar het contact is minimaal. Dat verandert nu we er elke week aan het werk zijn, doorgaans met drie tot acht mensen. Inmiddels kennen we de buurman en brengen burens zaadjes en stekjes. Zij maken complimenten over hoe mooi het wordt. Ook gemeenteleden worden enthousiast. We plantten bollen, in het voorjaar knalden het geel en rood de grond uit. Met bessen- en braamstruiken willen we bereiken dat mensen de vruchten kunnen komen plukken. Zo krijgen we een mooiere tuin voor de buurt én een samenbindende, ontspannende activiteit voor de gemeente. Een van onze zusters uit de buurt komt elke zaterdag even koffie drinken en brengt dan iets lekkers voor ons mee."

ST CLEMENSKERK - STEENWIJK

Specialist in koppelbare kerk- en zaalstoelen
(ook NEN-EN 14703 gecertificeerde stoelen)

de Jong
KANTOORMEUBILAIR

Bocksemeulen 35, Dokkum
T 0519 - 57 19 67
www.dejongkantoormeubilair.nl

VERDUURZAMING
PROCESBEGELEIDING
FINANCIEEL ADVIES
MULTIFUNCTIONALITEIT
RESTAURATIE
KERKENTOOL

COMPLETE BEGELEIDING IN ÉÉN HAND

INFO@MOONS.NL
0416-560381
WWW.MOONS.NL

schaapsound

Nieuwe geluidsinstallatie voor Oude Kerk Bennekom

**HOGE KWALITEIT
GELUIDSSYSTEEM**

OOK GESCHIKT VOOR CONCERTEN

KERKGELUIDSINSTALLATIES | PRESENTATIE/KERKTV | AKOESTIEK | NETWERK/WIFI | VERLICHTING | DOMOTICA

info@schaapsound.nl

Tel: 085 - 066 3333

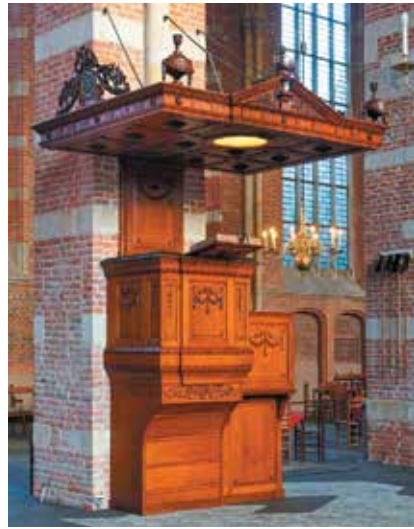
Zwolle | Ridderkerk | Roermond | Goes

www.schaapsound.nl

SINDS 1922

Hekkers & van't Spijker

MEUBELMAKERIJ
GESPECIALISEERD IN
ANTIEKRESTAURATIE

MOLENALLEE 5 - 7384 AM WILP / POSTERENK
TEL. 0571 - 26 20 07 - WWW.HEKKERS-SPIJKER.NL

Bestel online op:
www.kerkkaars.nl

RELIGIEUZE
KWALITEITS
KAARSEN

Bekijk ons compleet assortiment
kwaliteitskaarsen op **www.kerkkaars.nl**
Wij verzenden uw bestelling
binnen 24 uur.

Bel ons: 0180 692004

Wesotronic adviseert,
ontwerpt en installeert,
voor een optimale
beleving in uw kerk.

wesotronic
audiovisual professionals

member of
utron group

Van Lierop houdt uw monument waardig...

- > HOUTINSECTENBESTRIJDING
- > ZWAMBESTRIJDING
- > HOUTHERSTEL MET EPOXYTECHNIEK
- > VOCHTBESTRIJDING
- > ONDERZOEK
- > ONDERHOUDSABONNEMENTEN

MEER DAN
60
Jaar
ERVARING

Van Lierop
Conserveert & Herstelt Hout | Verdrijft Vocht

© 0172 43 35 14
WWW.VANLIEROP.NL

Lutherse schuilkerk Breda

De Lutherse schuilkerk in Breda heeft een nieuwe eigenaar.

De eigenaar is de oecumenische geloofsgemeenschap Ekklesia, die het gebouw gaat gebruiken als plek voor ontmoeting, geloof en cultuur. Ekklesia huurde de kerk al vanaf 2015 van de protestantse gemeente in Breda. Het kerkgebouw dateert uit 1786.

Lutherse schuilkerk Breda

Maranathakerk Castricum

De Maranathakerk in Castricum krijgt geen monumentenstatus.

In de komende tijd wordt bekeken of karakteristieke kenmerken van het kerkgebouw meegenomen kunnen worden bij de herbestemming van de locatie van de kerk, Dat blijkt uit een bericht van de burgerlijke gemeente. Eerder dit jaar drongen erfgoedorganisaties aan op behoud van de kerk, die sinds 1955 in gebruik is geweest als gereformeerde kerk. Het achtkantige gebouw is een ontwerp van architect Hindrik Eldering uit Leeuwarden. Naast achtzijdige gebouwen waren glas-in-betonvensters kenmerkend voor Elderings stijl. De kerk werd in 2018 voor het laatst gebruikt voor de eredienst en verkocht aan de gemeente Castricum. Tot 2024 heeft een internationale opleiding voor vwo-leerlingen er onderdak. Er wordt gezocht naar een mogelijke herbestemming

Maranathakerk Castricum

van dit kerkgebouw of totale herontwikkeling van de locatie.

Sionskerk Damwoude

De christelijke gereformeerde kerk in Damwoude is weer in gebruik genomen.

De voorbije zes maanden stonden in het teken van grondige renovatie. Vernieuwde toiletten, een nieuwe brede trap die kerkzaal en benedenverdieping verbindt, nieuwe vloerverwarming, vloertegels, kerkbanken, preekstoel, verlichting en geluidsinstallatie. De totale kosten bedroegen ongeveer 500.000 euro. De kerk kan er weer jaren tegen. In het vorige nummer van Kerkmagazine schreven we er uitvoerig over.

Albert Schweitzer Dordt

De wekelijkse oecumenische dienst in het Albert Schweitzerziekenhuis in Dordrecht stopt.

De reden is de terugloop van het aantal bezoekers. Patiënten verblijven steeds korter in het ziekenhuis of volgen diensten van eigen gemeente via smartphone of tablet. De diensten werden verzorgd door diverse protestantse gemeenten en rooms-katholieke parochies in Dordrecht en omgeving. Sinds 1987 werkten zij samen voor de ziekenhuisdiensten. In het ziekenhuis zijn er op of rond kerkelijke hoogtijdagen nog wel kerkdiensten, die worden geleid door de geestelijk verzorgers van het ziekenhuis.

Oostkerk Geldermalsen

De voormalige hervormde Oostkerk in Geldermalsen valt ten prooi aan de sloophamer.

In plaats van de kerk komen er 24 levens-loopbestendige nieuwbouwappartementen, die eind dit jaar klaar zijn. De kerk deed sinds 1948 dienst als kerkgebouw en werd

OostKerk Geldermalsen

diverse keren gerenoveerd en uitgebreid. In 2017 voegden twee wijkgemeentes zich samen, waardoor de Oostkerk overbodig werd. Niet alles verdwijnt met de sloop; delen van de Oostkerk komen terug in het zalencentrum bij de Centrumkerk. Dat geldt voor onder andere glaspanelen, raamdecoraties, houtsnijwerk en de luidklok.

SOGK en biodiversiteit

Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) gaat inzetten op herstel van biodiversiteit op haar kerkhoven.

De stichting ontvangt daarbij financiële steun van de provincie Groningen en het Dinamo Fonds. Kerkhoven zijn als landschapselementen oases van rust in de bebouwde omgeving, aldus SOGK. Dit soort locaties zijn aantrekkelijk om te schuilen en te broeden, voor dier en plant. Door de juiste inrichting en bijpassend beheer ontstaan volop kansen voor biodiversiteit. Op tien kerkhoven wordt gestart met het herstel van biodiversiteit, zonder de cultuurhistorische waarde van de locaties aan te tasten. SOGK gaat de beheerders (veelal vrijwilligers helpen) bij het ontwikkelen en uitvoeren van praktische maatregelen en het maken van natuurvriendelijke beheerplannen. Zo komt er een informatieve film en een praktische hand-out, die overigens voor alle beheerders van kerkhoven en kerktuinen interessant kan zijn.

Klooster Haastrecht

Het Passionistenklooster tussen Haastrecht en Hekendorp krijgt een nieuwe bestemming.

Er komt een woonzorgcentrum voor ouderen met een kleine beurs. De huidige zes kloosterlingen vinden onderdak in appartementen in Oudewater, waar hun gemeenschap wordt voortgezet. Jarenlang woonden er zo'n 25 paters, de woongroep kromp de laatste jaren flink. Daardoor werd het klooster te groot en de onderhoudskosten te hoog. Sint Gabriël in Haastrecht was het enige klooster in Nederland van de orde van passionisten.

RK Harreveld sluit

In de rooms-katholieke Agathakerk in Harreveld werd eind vorig jaar de laatste eucharistieviering gehouden.

Wat blijft, is een maandelijks dienst van woord en gebed. In de parochie waar Harreveld bij hoort, worden tien van de zestien kerken gesloten. Te weinig priesters, een afname van parochianen en minder kerkgangers zijn hiervoor de redenen. De diensten in het Achterhoekse dorp trokken nog zo'n 25 bezoekers. Het kerkgebouw blijft, naast de maandelijks dienst, behouden als ontmoetingscentrum voor het dorp.

Rooms-katholieke Agathakerk Harreveld

Grote Kerk Hilversum

De Grote Kerk in Hilversum heeft haar haan en leeuw terug in huis.

De burgerlijke gemeente Hilversum heeft deze historische objecten in permanente bruikleen aan de kerk overgedragen. De voorwerpen krijgen een blijvende plek in het gebouw. De stenen leeuw is al te zien op oude tekeningen van de Grote Kerk. De kerkhaan kwam naar beneden vallen tijdens de brand in 1971. De Grote Kerk maakt deel uit van de Protestantse Gemeente Hilversum.

Grote Kerk Hilversum

Bidcoins voor kerk Hoogmade

De door brand verwoeste kerk in Hoogmade verkoopt bidcoins.

De munten zijn gemaakt van het koper van de torenspits. Voor 20 euro per stuk worden kopers eigenaar van de munt, geleverd in een geschenkdoozje. De muntenverkoop is een van de financiële acties van Stichting De Groene Punt, die geld inzamelt voor de toekomstige inrichting van de herbouwde kerk. Deze kostenpost wordt niet door de brandverzekering vergoed. Inmiddels is de herbouw gestart.

Dorpskerk Koudekerke

De Michaëlskerk in Koudekerke is weer open, na een restauratie die bijna een jaar duurde.

Naast haar geschiktheid voor de eredienst kunnen er nu ook andere bijeenkomsten worden gehouden, zoals concerten en lezingen. De kerkzaal en het liturgisch centrum zijn flexibel in te delen, door stapelbare stoelen die de eikenhouten banken vervangen. Duurzaam detail: de stoelen zijn zoveel mogelijk gemaakt van het hout van de banken. Ook is de kerk voorzien van vloerverwarming, een nieuwe vloer, goede ventilatie, zonnepanelen en warmtepompen. Daarmee is de kerk gasloos te verwarmen. De Michaëlskerk is een rijksmonument en dateert uit 1650. De kerkelijke gemeente telt 750 leden.

Michaëlskerk Koudekerke

PKN Koudekerk a/d Rijn

De Protestantse Gemeente te Koudekerk aan den Rijn en Hazerswoude-Rijndijk verkocht haar kerkgebouw.

De nieuwe eigenaar is een uitvaartondernemer. Mogelijk wordt het gebouw komende jaren nog verbouwd. Dankzij de verkoop kan de gemeente de kosten betalen van de verbouwing van haar andere gebouw, De Brug. Die

verbouwing start komend voorjaar. Tijdens de verbouwing kan de Ontmoetingskerk nog gebruikt worden.

Ziekenhuis Leeuwarden

In ziekenhuis MCL in Leeuwarden vond onlangs de laatste kerkdienst plaats.

De reden om te stoppen met diensten is het geringe aantal bezoekers, mede omdat patiënten korter in het ziekenhuis verblijven. Zingeving en ethiek verdwijnen niet, aldus het ziekenhuis. In de ruimte staat nog een tamelijk nieuw orgel, dat nu gebruikt zal worden voor concerten.

GKN Leeuwarden

De Gereformeerde Kerken Nederland (GKN) houden sinds eind vorig jaar diensten in Leeuwarden.

De diensten worden gehouden in een zaal van een wooncentrum. De GKN zijn een afsplitsing van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Het kerkgenootschap telt inmiddels zestien kerken en veertien predikanten.

Kerkje Neede

Het kerkgebouw van de Nederlands gereformeerde kerk in Neede is gesloopt.

Op de locatie van de kerk verrijzen een vijftal starterswoningen. Het kleine kerkgebouw werd in 1964 gebouwd als gereformeerde kerk vrijgemaakt, waarna het in 1969 eigendom werd van de Nederlands gereformeerden. In dat jaartal zijn de Nederlands Gereformeerde Kerken ontstaan. Sinds 2017 vormen de Nederlands gereformeerden en vrijgemaakt gereformeerden in de Achterhoekse gemeente één gemeente, de Ngkv Neede. Deze gemeente telt 130 leden en kerkt in de voormalige vrijgemaakte kerk.

Nederlands gereformeerde kerk Neede

RK Oud-Zevenaar

De rooms-katholieke St. Martinuskerk in Oud-Zevenaar en Ooij is definitief uit functie.

Onlangs werd in een dienst de zogeheten godslamp gedooft en het ‘allerheiligste’ uitgedragen. Kerkgangers zijn in het vervolg welkom in de Sint- Andreaskerk in Zevenaar. De Martinuskerk is een laatgotische hallenkerk, die dateert uit de veertiende eeuw. De kerk werd in 2013 nog gerestaureerd en is een rijksmonument.

Dorpskerk Overschild

Er is financiële steun aangevraagd om de Dorpskerk in Overschild te restaureren.

Dat meldt de Stichting Oude Groninger Kerken. De kerk is flink vervallen. Om het rijksmonument te behouden is een grootscheepse restauratie nodig. De kerk staat op dit moment leeg. Onderdeel van de werkzaamheden is onder andere het herstel van aardbevingsschade, de dakruiter in de oorspronkelijke staat terugbrengen, de torenspits opnieuw met zink bekleden, de gietijzeren ramen herstellen en het pleisterwerk vernieuwen. Als SOGK de financiële middelen binnen heeft, wil ze ook een nieuwe ontvangstruimte met entree realiseren. De waterstaatskerk dateert uit 1880.

Dorpskerk Overschild

Willibrorduskerk Vierakker

Diverse erfgoedorganisaties maken zich zorgen over de voorgenomen sluiting van de rooms-katholieke Willibrorduskerk in Vierakker.

Vierakker ligt in de gemeente Bronckhorst. Het kerkbestuur maakte een jaar geleden bekend tien van de dertien parochiekerken te sluiten, waaronder Vierakker. Sinds januari dit jaar worden er in Vierakker al

Willibrorduskerk Vierakker

geen vieringen meer gehouden.

Bond Heemschut, Museum Catharijneconvent in Utrecht en de Nationale Monumentenorganisatie, die onder andere rijksmonumenten beheert die geen rijksfunctie hebben, maken zich nu zorgen of de kerk wel overleefd blijft. De kerk is opgenomen in de ‘Top 100 van Monumentale Kerkinterieurs’.

RK West Maas en Waal

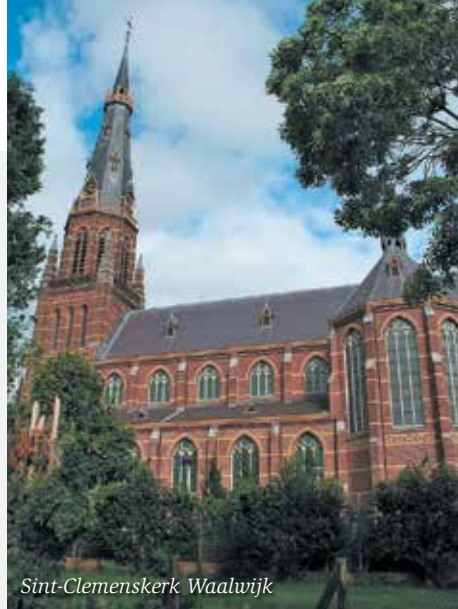
Vier van de acht rooms-katholieke gebouwen in de gemeente West Maas en Waal sluiten hun deuren.

Het gaat om de Donatuskerk in Altforst, de Willibrorduskerk in Boven-Leeuwen, de Lambertuskerk in Maasbommel en de Victorkerk in Wamel. De keuze was niet eenvoudig, maar wel noodzakelijk in verband met het exploitatietekort, met name door hoge gebouwkosten. Het aantal kerkgangers is laag, functies kunnen slecht worden ingevuld en het animo voor activiteiten daalt. Het parochiebestuur legt het voorgenomen besluit voor aan bisschop De Korte van Den Bosch. De uiteindelijke beslissing voor de sluiting ligt in zijn handen.

Sint-Clemenskerk Waalwijk

In de voormalige rooms-katholieke Sint-Clemenskerk in Waalwijk komen appartementen.

Onlangs stemde de gemeenteraad van Waalwijk in met de wijziging in het

Sint-Clemenskerk Waalwijk

bestemmingsplan die daarvoor nodig was. In de monumentale kerk komen zeventien koopappartementen. Op de plek van de voormalige pastorie verrijzen zes appartementen. Voor en achter de kerk komen nog meer appartementen en 46 zorgwoningen. De Sint-Clemenskerk, gebouwd in 1896-1897, is een driebeukige neogotische kruisbasiliek met toren.

Museumkerk Wierum

De Museumkerk Eben-Haëzer in Wierum staat te koop.

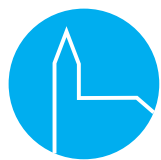
De huidige eigenaars zijn op leeftijd en kunnen daarom niet doorgaan met het museum. Er wordt, samen met een makelaar, gezocht naar een goede bestemming. Het gebedshuis, uit 1875, staat te koop voor 265.000 euro.

Museumkerk Eben-Haëzer Wierum

Voor deze rubriek maakt Kerkmagazine dankbaar gebruik van allerlei schriftelijke en digitale bronnen. Hieronder zijn het Reformatorisch Dagblad, diverse regionale kranten (via Google alerts), Facebookpagina Nederlands religieus erfgoed, Stichting Alde Fryske Tsjerken, Stichting Oude Groninger Kerken, Stichting Oude Gelderse Kerken en websites van plaatselijke gemeenten, parochies en kerken. Uw tips zijn welkom op redactie@kerkmagazine.nl

KERKENBEURS
NOORD & ZUID 2023

Kerkenbeurs Noord

17-18 maart 2023

Hanze Plaza

Groningen

Kerkenbeurs Zuid

30 maart 2023

Grote of Maria Magdalenakerk

Goes

Duurzaamheid en energiebesparing centraal

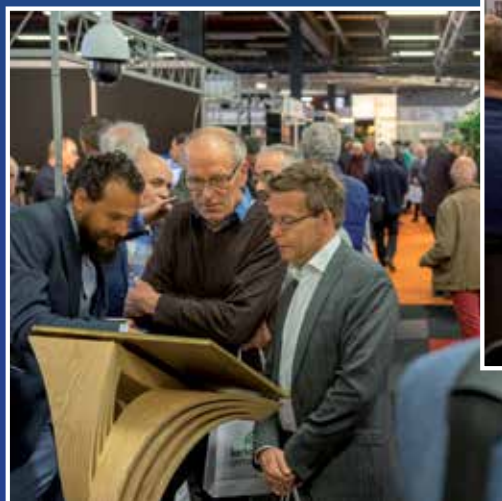
Duurzaamheid is niet alleen zuinig omgaan met energie, maar ook met het geld van uw kerk. Keuzes voor energiebesparende maatregelen hebben ook invloed op wensen voor akoestiek, multifunctioneel gebruik, herinrichting enz. Door slimme keuzes kunt u besparen op kosten voor onderhoud, reparatie of modernisering.

Programma onderwerpen

Bij de presentaties en workshops staan besparen en duurzaam investeren in uw kerkgebouw centraal. Of het nu gaat om energiebeheer, beeld & geluid, bouw & onderhoud.

“

*Gun uw
kerk(begroting)
het voordeel van
de Kerkenbeurs!*

Gratis entreebewijs

Bestel uw entreebewijs
via onze website met code
KB2023KM en u ontvangt
het ticket gratis per e-mail.

WWW.KERKENBEURS.NL